

Onsdagen den 24 oktober

Kl. 10.00

Onsdagen den
24 oktober 1973*Fyllnadsval till utskott och riksdagens besvärsnämnd***§ 1 Fyllnadsval till utskott och riksdagens besvärsnämnd**

Herr SVANBERG (s) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! De på föredragningslistan uppförda valen är föranledda av att herr Johanson i Västervik avlidit samt att herrar Björk i Göteborg och Josefsson i Halmstad lämnat riksdagen. För vart och ett av valen har valberedningen enhälligt godkänt en gemensam lista av det utseende som framgår av en i kammaren utdelad promemoria. I egenskap av ordförande i valberedningen ber jag att få framlägga dessa listor.

Sedan herr Svanberg härefter avlämnat ifrågavarande listor företogs val av en suppleant i konstitutionsutskottet, en ledamot i finansutskottet, en suppleant i finansutskottet, en suppleant i justitieutskottet, en ledamot i kulturutskottet, en suppleant i kulturutskottet, en ledamot i jordbruksutskottet, en suppleant i jordbruksutskottet och en suppleant i riksdagens besvärsnämnd.

De för nämnda val framlagda listorna, alla med partibeteckningen "Den gemensamma listan", upplästes av herr talmannen och godkändes av kammaren, varvid befanns att följande personer, vilkas namn upptagits på respektive listor, utsetts att vara

suppleant i konstitutionsutskottet

herr Sörenson (s)

ledamot i finansutskottet

herr Gadd (s)

suppleant i finansutskottet

herr Svensson i Halmstad (s)

suppleant i justitieutskottet

herr Svensson i Halmstad (s)

ledamot i kulturutskottet

herr Andersson i Örträsk (s)

suppleant i kulturutskottet

herr Sörenson (s)

ledamot i jordbruksutskottet

fru Theorin (s)

suppleant i jordbruksutskottet

herr Oskarsson i Ankarsrum (s)

Nr 119

Onsdagen den
24 oktober 1973

*Vidgad besvärsmätt
för kommunalt
anställda m. fl.*

*personlig suppleant i riksdagens besvärsmätt för fru Sigurdsen
(valet gäller för återstående del av valperioden 1971–1974)
herr Johansson i Simrishamn (s)*

§ 2 Justerades protokollet för den 16 innevarande månad.

§ 3 Föredrogs och hänvisades motionen nr 2012 till trafikutskottet.

§ 4 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningarna nr 132–134.

§ 5 Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 28 med anledning av motioner om underlättande för förtroendevalda att åtaga sig kommunala förtroendeuppdrag m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6 Vidgad besvärsmätt för kommunalt anställda m. fl.

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 29 med anledning av motion om vidgad besvärsmätt för kommunalt anställda m. fl.

I detta betänkande behandlades motionen 1973:120 av herrar Petersson i Röstänga (fp) och Andersson i Örebro (fp) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde utredning och förslag till besvärsmätt, så att rättstryggheten för kommunalt anställda och sökande av kommunala anställningar som ej var kommunmedlemmar blev likvärdig med kommunmedlemmars i vad gällde egen tjänstetillsättning, entledigande, disciplinära åtgärder m. m.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1973:120.

Reservation hade avgivits av herrar Nelander (fp), Hernelius (m), Norrby i Åkersberga (fp) och Wijkman (m) vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:120 hos Kungl. Maj:t begärde utredning och förslag till besvärsmätt så att kommunalt anställda och sökande av kommunal anställning vilka ej var kommunmedlemmar fick samma rättsskydd som kommunmedlemmar i vad gällde egen tjänstetillsättning, entledigande, disciplinära åtgärder m. m.

Herr NORRBY i Åkersberga (fp):

Herr talman! Många vackra ord sägs om företagsdemokrati, om inflytande för den enskilde arbetstagaren i frågor som direkt berör denne i egenskap av anställd. Men när det gäller att gå från ord till handling sviker ibland dådkraften. I konstitutionsutskottets betänkande nr 29 med anledning av en motion om vidgad kommunal besvärsmätt för kommunalt anställda m. fl. säger sålunda utskottsmajoriteten att en ändring av nu gällande regler för besvärsmätt skulle medföra åtskilliga praktiska gräns-

Onsdagen den
24 oktober 1973

*Vidgad besvärsrätt
för kommunalt
anställda m. fl.*

dragningsproblem, som med nuvarande ordning kan undvikas. Att det handlar om enskilda människors medinflytande och lika rätt håller man försiktigtvis tyst om. Praktiska gränsdragningsproblem är för utskottsmajoriteten viktigare än grundläggande principer.

Utskottsmajoriteten kryper bakom den kommunala självstyrelsen och motsätter sig inskränkningar i den, vilket naturligtvis är en lovvärd ambition. Men det är ju inte det det handlar om. Det är ju i stället fråga om enskilda människors rätt gentemot kollektivet. En vidgad besvärsrätt för kommunalt anställda och sökande till kommunal tjänst i ärenden som personligen berör dem och som gäller oberoende av om man är kommunmedlem eller inte kan lätt införas utan att den kommunala självstyrelsen träds för när.

Herr Larsson i Luttra, som i denna fråga företräder utskottsmajoriteten, har ju en framträdande position i Kommunförbundet och bör därför vara väl insatt i den kommunala självstyrelsens spelregler. Jag är därför litet förvånad över att Kommunförbundet i dagarna mer eller mindre ställt landets kommuner mot väggen och krävt att de skall anta ett nytt upphandlingsreglemente, under hot av att de eljest får en statlig lagstiftning på sig. Där var det inte mycket utrymme för den kommunala självstyrelsen. I detta fall, när det inte i första hand handlar om den kommunala självstyrelsen utan om alla människors lika rätt, kryper man däremot bakom den kommunala självstyrelsen.

Nu råder ju det märkliga förhållandet att den som enbart har anknytning till kommunen genom ett fastighetsinnehav är kommunmedlem och har besvärsrätt, medan den som uteslutande har anknytningen att vara anställd av kommunen utan att vara kommunmedlem saknar besvärsrätt i t. ex. disciplin- eller befordringsärenden, om kommunen inte har inrättat en besvärsnämnd. Och det har långt ifrån alla kommuner gjort. För att uttrycka det litet tillspetsat: den som satsar sitt kapital i kommunen har alltså besvärsrätt, men den som "bara" satsar sin arbetskraft i kommunens tjänst saknar besvärsrätt. Detta visar hur otroligt skeva förhållandena är i dag. Detta vill alltså utskottsmajoriteten, socialdemokrater och centerpartister, icke råda bot på. Man vill alltså fortsätta att favorisera kapitalägarnas inflytande före de anställdas inflytande.

Herr talman! För den som slår vakt om den enskilda människans rätt och medinflytande är ställningstagandet enkelt i den här frågan. Jag yrkar därför bifall till reservationen av herr Nelander m. fl., i vilken vi föreslår att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär utredning och förslag till besvärsrätt så att kommunalt anställda och sökande av kommunal anställning, vilka ej är kommunmedlemmar, får samma rättsskydd som kommunmedlemmar i vad gäller egen tjänstetillsättning, entledigande, disciplinära åtgärder m. m.

Herr PETERSSON i Röstånga (fp):

Herr talman! Utskottsmajoritetens skrivning om att det är väsentligt att den kommunala självstyrelsen inte onödigtvis regleras eller binds är en princip som jag delar. Men när principer blir viktigare än den enskilda människans situation, när likhet inför lagen inte tillämpas och när

Onsdagen den
24 oktober 1973
*Vidgad besvärsmätt
för kommunalt
anställda m. fl.*

kommunalt anställda delas upp i kategorier beroende på var de råkar bo, då måste principerna vika. Då kan ordet "onödigtvis" inte finnas med.

Den enskilda människan är för mig värd mer än alla principer. Betänkandet är därför enligt min uppfattning ett synnerligen magert dokument. Utskottet har inte ens försökt motbevisa att här finns ett område där likhet inför lagen inte gäller, och det har naturligtvis inte gått att motbevisa. Vi motionärer har ju klart visat hur kommunalbesvärsinstitutet delar in de kommunalt anställda och sökande till kommunala befattningar i två klasser. Första klassens anställda är de som är kommunmedlemmar. De har besvärsmätt, och de kan använda sig av denna besvärsmätt, om de anser sig utsatta för ett beslut som vilar på oriktig grund. Den andra klassens kommunanställda är de som inte är mantalsskrivna i kommunen eller där brukar eller äger fast egendom eller är taxerade till allmän inkomstsskatt.

Personer som bor på olika håll men är anställda i samma kommun har alltså olika rättigheter i vad gäller deras egen situation när det rör sig om tjänstetillsättande, entledigande, disciplinära åtgärder och liknande saker.

Jag ställer mig frågande inför orsaken till att utskottsmajoriteten motsätter sig en utredning för att ge samma rättstrygghet åt kommunalt anställda oavsett om de råkar vara mantalsskrivna i kommunen eller ej, och jag vill därför med utgångspunkt i tre konkreta exempel efterlysa utskottets talesmans bedömning av om det föreligger likhet inför lagen.

Det första exemplet härrör från en kommun som delades, varvid de olika kommundelarna hänfördes till två skilda kommunblock. En kommunalt anställd blev härigenom anställd i en annan kommun än den han i fortsättningen var mantalsskriven i. Han ansåg sig senare förbigången vid en tjänstetillsättning, men nu kunde han inte besvara sig, trots att det rörde sig om samma anställningsplats som tidigare, och trots att han bevisligen inte hade flyttat.

Det andra exemplet berör en pendlare, kommunalt anställd även han. Han entledigades, enligt egen uppfattning på oriktiga grunder. Ej heller han hade möjlighet att besvara sig över sin egen situation. För honom löstes problemet genom att en kommuninvånare tog på sig besväret och överklagade.

Det tredje exemplet gäller en kvinna, entledigad enligt egen uppfattning på oriktiga grunder. Eftersom hon inte var bosatt i kommunen kunde hon inte besvara sig.

Hade alla dessa tre råkat vara mantalsskrivna inom kommunen — då hade de haft besvärsmätt, då hade de kunnat utnyttja den.

Jag frågar alltså utskottets talesman: Är detta den likhet inför lagen vi alla eftersträvar?

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som finns fogad till utskottets betänkande.

Herr LARSSON i Luttra (c):

Herr talman! Den motion som behandlas i detta utskottsbetänkande begär "utredning och förslag till besvärsmätt, så att rättstryggheten för kommunalt anställda och sökande av kommunala anställningar som ej är kommunmedlemmar blir likvärdig med kommunmedlemmars i vad gäller

Onsdagen den
24 oktober 1973

*Vidgad besvärsmått
för kommunalt
anställda m. fl.*

egen tjänstetillsättning, entledigande, disciplinära åtgärder m. m.”.

Rätten att anföra besvär över kommunala beslut — alltså vanliga kommunalbesvär — är enligt kommunallagen begränsad till kommunmedlemmar. Vilka är då kommunmedlemmar? I kommunallagen 1 kap. 2 § står: ”Medlem av kommun är envar, som är där mantalsskriven, även som var och en, vilken, utan att vara mantalsskriven i kommunen, därstädes äger eller brukar fast egendom eller är taxerad till allmän kommunalskatt.” Medlemmar av kommunen är alltså kommuninvånarna och de som har en ganska stark anknytning till kommunen.

Det är väl ganska svårt att tänka sig att den som söker en tjänst hos kommunen därigenom skulle bli medlem av kommunen. Det finns ju också andra kategorier som här kan tänkas ha intressen — leverantörer till kommunen, anbudsgivare osv. — och som då skulle kunna åberopa en motsvarande rätt.

Sedan kan det starkt ifrågasättas om en besvärsmått i detta fall skulle hjälpa vederbörande så värst mycket. Besvärsmåttningen gäller ju beslutets laglighet enligt kommunallagen och landstingslagen och icke dess lämplighet. Beslutet kan undanröjas om det finns anledning till det, men däremot kan besvärsmåttningen icke sätta annat beslut i det undanröjdas ställe. Kommunmedlemmarna har samma rättighet att överklaga oavsett om de är mantalsskrivna i kommunen eller inte. De har alltså i princip möjlighet att överklaga alla beslut.

Motionärerna tänker sig tydligen inte en sådan konstruktion. Man tänker sig en viss inskränkning i denna besvärsmått, och den skulle bara gälla, som man säger, ”deras egen situation”. Jag är säker på att en sådan besvärsmått skulle bli svår att konstruera och inte ge så värst mycket. Att låta besvärsmåttningen göra en lämplighetsmåttning av det kommunala beslutet skulle också stå i klar motsättning till den kommunala självbestämmanderätten. Det skulle ju innebära att besluten i vissa tjänstetillsättningsfrågor flyttades över från kommunen till den statliga besvärsmåttningen, och det skulle nog bli en rätt svårsmått sak för den kommunala självstyrelsen.

Av reservationen framgår att det främst gäller den olikställdhet som råder genom att vissa kommuner har en kommunal besvärsmått och vissa andra inte har det, och det finns utan tvivel en skillnad därvidlag. Genom de sammanläggningar som gjorts och slutgiltigt kommer att göras vid instundande årsskifte får vi nu bara omkring 270 kommuner, och det blir i regel ganska stora kommuner. De flesta av dessa skaffar sig väl en kommunal besvärsmått, och därigenom ges ju sökande till kommunala befattningar m. fl. en möjlighet att om de anser sig orättvist behandlade gå till besvärsmåtten. Där gäller inga begränsningar i fråga om kommunmedlemskap eller annat, utan där är det avgörande att man har sökt befattningen, oavsett varifrån man är.

För egen del är jag inte främmande för tanken att man nu, när man har fått de här nya kommunerna, gör besvärsmåtten obligatorisk i kommunerna. Besvärsmåtten är ju i själva verket en smidig lösning, som ger möjlighet till en objektiv värdering när det gäller sökandes meriter, och ändå behåller man den kommunala självbestämmanderätten.

Med anledning av vad som sagts av dem som varit uppe i talarstolen

te som nu föreligger. Om man får samma bestämmelser i alla kommuner stärks ju också rättstryggheten för leverantörer och anbudsgivare. Det är en sak som Kommunförbundet som sagt har engagerat sig hårt i.

Men sedan sade herr Larsson i Luttra något verkligt intressant, nämligen att han mycket väl kan tänka sig obligatoriska besvärsmät. Det var en mycket markant reträtt från utskottstalesmannens sida. I utskottets betänkande står nämligen på s. 4:

”Med hänvisning till bl. a. principen om kommunernas självbestämmanderätt har riksdagen hittills ställt sig avvisande till inrättande av kommunal besvärsmät som obligatoriskt organ.

Enligt utskottets mening är det väsentligt att den kommunala självstyrelsen inte onödigtvis regleras och binds av olika slag av föreskrifter utan att kommunerna i största möjliga utsträckning får bedriva sin verksamhet i de former och på det sätt de själva finner lämpligast.”

Här har alltså utskottets talesman sagt att han mycket väl kan tänka sig obligatoriska besvärsmät och att det kan vara en smidig lösning. Det är ju en mycket intressant reträtt. Jag tycker, herr talman, att det då finns anledning för kammaren att omedelbart följa herr Larssons i Luttra rekommendation genom att rösta på reservationen.

Herr LARSSON i Luttra (c) kort genmäle:

Herr talman! Självfallet måste vi eftersträva likhet inför lagen, men en sådan strävan har ju kommit till uttryck i kommunallagen genom att besvärsmätten begränsas till kommunmedlemmar. Inte ens motionärerna tänker sig ju någon obegränsad besvärsmät för alla och envar, oavsett var i landet man är bosatt. Besvärsmätten skall gälla inom ett alldeles speciellt område, och det måste alltså vara en på speciellt sätt konstruerad besvärsmät motionärerna här vill ha.

Herr Norrby i Åkersberga sade att vad jag tidigare anfört innebär en reträtt. Nej, det gör det inte. Jag har alltid haft den meningen, att om vi har att välja mellan olika alternativ, så skall vi välja det som innebär den bästa och smidigaste lösningen. Skall jag välja mellan en på detta sätt konstruerad besvärsmät och ett obligatorium när det gäller besvärsmät, tar jag det senare. Besvärsmätterna har ju vunnit burskap; vi har t. o. m. alldeles nyss valt en suppleant till riksdagens besvärsmät – riksdagen har alltså också en besvärsmät. Det är ett inslag i det offentliga livet som man skulle önska kunde genomföras på frivillighetens väg, som det är nu, men det kan mycket väl också tänkas att det finns goda skäl för ett obligatorium.

Herr PETERSSON i Röstånga (fp) kort genmäle:

Herr talman! Finns det många och klara exempel på att anställda missgynnats i egen situation därför att de inte har kunnat besvara sig, då finns det alltså inte likhet inför lagen, och då måste alla hjälpa till att få ett sådant tillstånd att det råder likhet inför lagen.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Det här är en märklig debatt. I betänkandet hänvisar utskottets majoritet till att det finns *möjlighet* för kommun, som så

Onsdagen den
24 oktober 1973

*Vidgad besvärsmått
för kommunalt
anställda m. fl.*

önskar, att inrätta en särskild kommunal besvärsmått. Nu säger utskottets talesman att han gärna vill se att det fanns *skyldighet* att inrätta en sådan mått – det är innebörden i vad han säger. Varför sades det då inte i utskottet, och varför skrev inte majoriteten i betänkandet att denna möjlighet i rättssäkerhetens intresse borde ersättas av en *skyldighet*? Det har man inte skrivit; det sägs nu i debatten. Det är märkligt, det är intressant och det är ett steg framåt, men det har alltså tagit några dagar – sedan utskottet skrev sitt betänkande, den 17 oktober, och till dagens dato – innan detta kom fram. Jag utgår ifrån, herr talman, att majoriteten i utskottet nu gör en helomvändning och ansluter sig till kravet på en skyldighet att inrätta kommunal besvärsmått och alltså nalkas reservationen. Jag instämmer med den talare som sade att man kan ge detta omtänkande en skjuts framåt genom att rösta på reservationen.

Så var det en annan sak som jag tyckte var litet märklig i utskottets talesmans yttrande. Han sade att man inte vinner så mycket på en besvärsmöjlighet, eftersom det som prövas inte är lämpligheten utan lagligheten. Ja, det är just det; det är lagligheten man prövar. Skulle det vara något fel att man prövar lagligheten, herr talman? Var och en som vill slå vakt om rättssäkerheten i landet är väl intresserad av att man prövar lagligheten. Jag tycker det är djupt komprometterande att en så skicklig talesman för kommunerna som herr Larsson i Luttra säger att det inte är av något intresse att pröva lagligheten när man inte får pröva lämpligheten. Jag tycker att det är av oerhört stort intresse att pröva lagligheten av ett beslut även när det gäller kommuner, herr Larsson i Luttra!

Herr LARSSON i Luttra (c):

Herr talman! Herr Hernelius försöker pressa det jag har sagt ytterligare en bit så att det blir litet mer tilltalande för hans egen uppfattning. Jag har inte sagt att jag gärna såge en skyldighet för kommunerna att inrätta besvärsmått. Jag har sagt att jag i valet mellan olika alternativ kan tänka mig obligatoriska besvärsmått.

Det är möjligt att herr Hernelius inte upplever det så, men kommunalmånnen upplever en begrånsning i besvärsmåttens rätt att ta stållning till de kommunala besluten. Det är en begrånsning.

Jag har den uppfattningen att en sökande till en kommunal befattning, om han anser att hans meriter inte har blivit rättvist värderade, har små möjligheter att få rättelse genom vanliga kommunala besvär. Kommunen har nämligen råtten att anställa den kommunen vill. Det är däri jag menar att det ligger en begrånsning som måste vara ganska besvärande för den här kategorin av sökande. Visserligen kan man få lagligheten prövad. Men om det finns en besvärsmått har denna skyldighet att göra en objektiv värdering av sökandes meriter. Dessutom sker det hela inom kommunens ram, och det är en både smidigare och bättre lösning.

Man kan alltså ha uppfattningen att man frivilligt borde inrätta besvärsmått i alla kommuner och alla landsting. Jag har anfört som ett extra argument att vi efter den 1 januari får ett 270-tal ganska stora

Onsdagen den
24 oktober 1973

*Vidgad besvärsmätt
för kommunalt
anställda m. fl.*

kommuner, och att man framför allt i de stora kommunerna måste känna ett starkt behov av en besvärsnämnd, som tar ställning till dessa besvärliga frågor.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Det finns i dag besvärsnämnder i ca 25 kommuner av ca 400. Det vittnar om behovet.

Nu säger herr Larsson i Luttra att han är beredd att tillstyrka inrättandet av besvärsnämnder om det finns behov av sådana. Hur skall vi utröna det behovet? Det kan bara ske genom att vi ersätter ordet möjlighet med ordet skyldighet.

Herr LARSSON i Luttra (c):

Herr talman! Den uppgiften kan då kompletteras med att besvärsnämnderna åtminstone i de mindre kommuner som har inrättat sådana i stort sett är arbetslösa.

När det sedan gäller landstingen vill jag anföra att det övervägande antalet numera har besvärsnämnder.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Om besvärsnämnden är arbetslös är helt ointressant. Det är det förhållandet att den finns som är intressant.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Nelander m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Norrby i Åkersberga begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 29 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Nelander m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Norrby i Åkersberga begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	197
Nej	— 88
Avstår	— 14

§ 7 Föredrogs konstitutionsutskottets betänkanden

Nr 30 med anledning av motion om ökad rättshjälp i rättstvist med kommun

Nr 31 med anledning av motion om rätt för församling att bevilja anslag till svenska kyrkans mission och utvecklingsbistånd

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Onsdagen den
24 oktober 1973

*Sekretesskydd för
uppgiftslämnare till
intervju- och enkät-
undersökningar*

§ 8 Sekretesskydd för uppgiftslämnare till intervju- och enkätundersökningar

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 32 med anledning av motion rörande frågan om sekretesskydd för uppgiftslämnare till intervju- och enkätundersökningar.

I detta betänkande behandlades motionen 1973:544 av herr Molin (fp) och herr Hugosson (s) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att frågorna om sekretesskydd för enskilda uppgiftslämnare till intervju- och enkätundersökningar och om etiska regler för dessa undersökningar gjordes till föremål för utredning.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1973:544.

Reservation hade avgivits av herrar Ahlmark (fp) och Molin (fp) vilka ansett att utskottet med bifall till motionen 1973:544 bort hemställa,

att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att frågorna om sekretesskydd för enskilda uppgiftslämnare till intervju- och enkätundersökningar och om etiska regler för dessa undersökningar gjordes till föremål för utredning.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! Det här är en fråga som rör den enskilda människans integritet, rätten till ett privatliv utan insyn. Det är en problematik som har varit föremål för en hel del diskussion på senare tid, även om den inte har satt några spår i tänkandet hos majoriteten i konstitutionsutskottet. Det är en diskussion där man oroar sig för riskerna att den enskilda människans integritet kan gå förlorad i ett genomorganiserat eller datastyrt samhälle.

Riksdagen antog nyligen en datalag. Denna lag fick, bl. a. efter påtryckningar från folkpartiet, en utformning som ger ett skydd för den enskildes integritet i fråga om uppgifter som har lagts på data.

Vad min medmotionär herr Hugosson och jag är ute efter är att skapa ett motsvarande skydd för sådana personuppgifter som inte läggs på data. Enligt vår mening finns det ett behov av regler också på detta område, med tanke på hur omfattande sådana här undersökningar på senare tid har blivit och hur ofta sådana här personuppgifter förvaras på annat sätt än i form av databand. Att man sedan använder dessa uppgifter för t. ex. selektiv reklam gör ju inte behovet av regler mindre.

Låt mig, herr talman, för klarhetens skull säga att jag tror att de flesta som genom intervju- och enkätundersökningar samlar in personuppgifter har ett seriöst och allvarligt uppsåt och att deras verksamhet i flertalet fall blir till nytta för samhällsarbetet.

Vad har då konstitutionsutskottets majoritet att säga i detta ärende? Hur vill den tillgodose kravet på personlig integritet också i samband med de här undersökningarna? Ja, man gör en hänvisning till att den undersökare som sviker ett löfte om anonymitetsskydd för uppgiftslämnarna kan bli skadeståndsskyldig enligt civilrättsliga regler. Det här

betyder i klartext att man tänker sig att på detta område skall den enskildes integritet skyddas genom civilrättsliga processer. Den hemmafru som har intervjuats om vilket tvättmedel eller vilket preventivmedel hon använder och som känner sin integritet kränkt skall alltså inleda en civilprocess mot det undersökande företaget.

Detta är mildt uttryckt en för den enskilde omständlig procedur, och man har heller inte i några andra sammanhang rekommenderat den vägen när det gäller att skydda den enskildes personliga integritet. Jag är mera förvånad över moliveringen till avstyrkandet än över avstyrkandet som sådant, och jag har svårt att befria mig från intrycket att utskottsmajoriteten i själva verket är ganska litet intresserad av att ta till vara den enskildes integritet.

Jag vill, herr talman, yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr Wiklund i Stockholm (fp).

Herr BERGQVIST (s):

Herr talman! Jag tror inte att man, som herr Molin gjorde i sitt anförande, kan dra en skarp skiljelinje mellan folkpartiets reservanter och utskottsmajoriteten och säga att på ena sidan står de som slår vakt om den enskildes integritet och på andra sidan står de som är rätt så ointresserade av dessa frågor. Det är nog snarare så, herr Molin, att utskottsmajoriteten ser pessimistiskt på möjligheterna att få fram hanterbara regler som kan vara till hjälp i detta sammanhang. Vi tror alltså inte på att en utredning kan lägga fram några konstruktiva förslag. Det beror på tre omständigheter:

1. Uppgifterna lämnas helt frivilligt. Den enskilde bestämmer själv om och i vilken utsträckning han skall svara på de frågor som ställs.

2. Det ankommer på den enskilde och på den private undersökaren att avgöra om och i så fall i vilken grad och vilka former uppgifterna får offentliggöras.

3. Om det träffas en överenskommelse om anonymitet, helt eller delvis, är detta ett rättsligt bindande avtal. Bryter undersökaren mot det avtalet och uppgiftslämnaren lider skada, blir undersökaren skadeståndsskyldig.

Ett av de av motionärerna nämnda alternativen är att det inrättas en nämnd som kontrollerar hur dessa uppgifter dokumenteras, lagras och utnyttjas. Men när man tittar på hur verkligheten ser ut måste man säga sig att det blir en rätt hopplös uppgift för en sådan här nämnd att utöva kontroll och insyn över alla dessa intervju- och enkätundersökningar som sker i så många olika former och i så många olika sammanhang. Det är tidningar, tidskrifter, enskilda, organisationer, opinionsundersökningsinstitut, marknadsföringsinstitut, universitet och många andra som sysslar med sådan här verksamhet i mycket skiftande former.

Därför vill jag än en gång säga, herr Molin, att det inte beror på bristande intresse för den enskildes integritet att utskottsmajoriteten kommit till denna slutsats, utan det beror på en pessimistisk bedömning av möjligheterna att komma fram på det sätt som ni antyder. Vi har då dragit slutsatsen att skyddet får ligga i att den enskilde själv bestämmer

Onsdagen den
24 oktober 1973

*Sekretesskydd för
uppgiftslämnare till
intervju- och enkät-
undersökningar*

vilka frågor han skall svara på och att löften om anonymitet är rättsligt bindande.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! Det var glädjande att herr Bergqvist medgav att det här finns en integritetsproblematik och att detta är en viktig fråga samt att han valde att försvara utskottet genom att säga att utskottet såg pessimistiskt på möjligheterna att göra någonting åt saken och att en nämnd skulle få en rätt hopplös uppgift att göra någonting på detta område.

Jag vill då peka på att vi i motionen angivit tre tänkbara vägar. Den ena är lagstiftning. Den andra är inrättande av en särskild nämnd som skulle få rätt att övervaka institut, som gör undersökningar av detta slag, och kontrollera hur dessa data används. Den tredje vägen är fastställande av någon typ av etiska regler som dessa institut frivilligt skulle ansluta sig till.

Jag måste ändå säga, herr Bergqvist, att det är överdrivet pessimistiskt att man med dessa argument inte ens vill pröva möjligheten att utreda frågan om ett sådant här skydd. Undersökningar av det här slaget bedrivs i stor omfattning, och jag skulle tro att de i framtiden kommer att bedrivas i ännu större omfattning. Människor svarar på dessa frågor, och det är i flertalet fall bra att de gör det, eftersom det ger oss kunskaper som vi kan behöva för att reformera samhället. Men vi behöver regler för att skydda de svarandes integritet. Sådana regler har vi efter ett rätt besvärligt utredningsarbete fått när det gäller datalagrade uppgifter, och jag har mycket svårt att förstå varför man skall ge upp och inte utreda möjligheterna att få ett motsvarande skydd också när det gäller icke datalagrade uppgifter.

Herr BERGQVIST (s):

Herr talman! Om man tror att det går att få fram hanterbara regler, är det naturligt att man begär en utredning. Men om man bedömer utsikterna vara små när det gäller att komma fram till regler som skall täcka in en vitt skiftande verklighet, är det lika naturligt att man säger nej till en utredning enbart för utredandets egen skull.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Syftet med motionen och reservationen är förvisso det bästa: man vill inte avskräcka människor från att delta i sådan här undersökning, som säkerligen är av stor vikt och betydelse. Jag tror att man kan nå det mål man syftar till mycket enklare. Om man har ett opinionsinstitut som är seriöst, tror jag att målet kan nås genom anbringande av en stämpel på frågeformulären, av vilken framgår att annan användning av detta material kommer att medföra påföljd.

Detta är en garanti. Men sedan får vi inte glömma att människor helt frivilligt svarar på dessa frågor. Jag tror inte att man bör lagstifta om

sådana här fall. Var och en kan ju själv bestämma om han vill svara eller inte. Då behövs inte någon rättsgaranti av det slag som begärts utan snarare en erinran om de rättsmedel som redan finns.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Ahlmark och Molin, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Molin begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 32 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herrar Ahlmark och Molin.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Molin begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	227
Nej	—	63
Avstår	—	1

§ 9 Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 33 med anledning av motion om ökad sekretess för handlingar rörande taxering.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10 Sveriges Radios ensamrätt till tråd- och länköverföring av radioprogram

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 34 med anledning av motion angående Sveriges Radios ensamrätt till tråd- och länköverföring av radioprogram.

I detta betänkande behandlades motionen 1973:239 av herr Ahlmark m. fl. (fp) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag under år 1973 till liberalisering av gällande regler för tråd- och länköverföring av radio- och TV-program.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1973:239.

Reservation hade avgivits av herrar Nelander (fp), Ahlmark (fp) och Wijkman (m) vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med anledning av motionen 1973:239 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag under våren 1974 till liberalisering av gällande regler för tråd- och länköverföring av radio- och TV-program.

Nr 119

Onsdagen den
24 oktober 1973

*Sveriges Radios
ensamrätt till tråd-
och länköverföring
av radioprogram*

Onsdagen den
24 oktober 1973

*Sveriges Radios
ensamrätt till tråd-
och länköverföring
av radioprogram*

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Alltsedan den nuvarande radiolagen antogs av riksdagen år 1966 har olika meningar gjort sig gällande i fråga om lagens 5 §. I denna heter det:

”Det företag som Konungen bestämmer äger med ensamrätt avgöra vilka radioprogram som skola förekomma i rundradiosändning från sändare här i riket.

Företaget får ej överlåta sin rätt enligt första stycket helt eller delvis utan medgivande av Konungen.”

Paragrafen innebär att också tråd- och länksändningar har försvårats eller omöjliggöres. Sveriges Radio har nämligen tolkat paragrafen så, att företaget har monopol även på de sändningar som inte konkurrerar om utrymmet i etern. Begäran om överföring av t. ex. idrottsreferat och gudstjänster har sålunda avslagits.

Det mest uppmärksammade fallet har redovisats i våra tidigare motioner i denna fråga. Det var på våren 1970 då Sveriges Radio avslög en ansökan att till möten på fyra ställen i Sverige få överföra de gudstjänster som den världsberömda evangelisten Billy Graham höll i Dortmund i Västtyskland. Gudstjänsterna sändes till åtskilliga europeiska länder och städer via Eurovisionens reservlänk, vilket naturligtvis hade kunnat ske också via TV-skärmarna i de hyrda hallarna i Stockholm, Göteborg, Örebro och Borlänge – utan några menliga konsekvenser. Televerket var positivt, och kostnaderna skulle arrangörerna självfallet ersätta.

De gränsdragningsproblem som vi reserverar befarade år 1966 har bestyrkts vid flera tillfällen. Sveriges Radio och justitiekanslern har också i åtskilliga fall visat sig ha olika uppfattningar huruvida en sändning var rundradiosändning eller ej.

Konstitutionsutskottets majoritet hänvisar nu till den tillsatta massmedieutredningen, vilken emellertid enligt uppgift beräknas komma med ett betänkande tidigast i början av år 1975.

Herr talman! Jag hemställer att riksdagen med anledning av motionen 239 och i enlighet med den av herrar Ahlmark, Wijkman och mig till konstitutionsutskottets betänkande nr 34 avlämnade reservationen hos Kungl. Maj:t anhåller om förslag under våren 1974 till liberalisering av gällande regler för tråd- och länköverföring av radio- och TV-program.

Herr OLSSON i Edane (s):

Herr talman! Frågan om Sveriges Radios ensamrätt till tråd- och länköverföring av radioprogram är en gammal bekant fråga, som vid olika tillfällen aktualiserats alltsedan radiolagen antogs 1966. Senast den 7 april förra året förekom det här i kammaren en lång debatt innan en motion av herr Ahlmark m. fl. avslögs. Motivet för avslag var då, liksom nu i konstitutionsutskottets betänkande nr 34, att frågan ansågs falla inom ramen för den verksamma massmedieutredningen.

Riksdagens majoritet fann inte anledning att föreslå någon åtgärd, och när nu massmedieutredningen haft ytterligare ett och ett halvt år på sig att arbeta finns det ännu mindre skäl att tillmötesgå motionärerna genom att gå in och göra ändringar i den nu gällande radiolagen.

Motionärerna framhåller att det kommer att ta många år innan massmedieutredningen är klar med sitt arbete och att utredningen inte får hindra att man under tiden gör ändringar i radiolagen. Men som framhålls i reservationen och som också herr Nelander nämnde i sitt anförande beräknas massmedieutredningens arbete vara slutfört under 1975, och under sådana förhållanden kan det inte vara befogat att behandla *en* av radiolagens paragrafer separat. Det är nämligen obestridligt så att den fråga som tagits upp i den här motionen faller inom ramen för den åberopade utredningens uppdrag, varför också frågan i vederbörlig ordning kommer att bli prövad. Utskottet har fördenskull inte funnit anledning föreslå någon riksdagens åtgärd.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Nelander m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nelander begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 34 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Nelander m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nelander begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	227
Nej	—	57
Avstår	·	3

§ 11 Det politiska mångsyssleriet

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 35 med anledning av motion angående det politiska mångsyssleriet.

I detta betänkande behandlades motionen 1973:235 av herr Ahlmark (fp) vari hemställdes att riksdagen skulle anhålla om att en kompletterande kartläggning, sammanställning och analys gjordes av mångsyssleriets omfattning och verkningar i svensk politik.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1973:235.

Reservation hade avgivits av herrar Nelander (fp) och Ahlmark (fp) vilka ansett att utskottet bort hemställa,
att riksdagen med bifall till motionen 1973:235 skulle anhålla om att

Onsdagen den
24 oktober 1973

*Det politiska
mångsyssleriet*

en kompletterande kartläggning, sammanställning och analys gjordes av mångsyssleriets omfattning och verkningar i svensk politik.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Vid flera tidigare tillfällen har vi diskuterat det politiska mångsyssleriet. Jag tänker inte nu upprepa alla argumenten - de återfinns i motioner, reservationer och inlägg här i kammaren. Det liberala kravet på en genomlysning av mångsyssleriet i svensk politik bygger på fyra tankegångar.

För det första är det av värde om fler människor än i dag får direkt inflytande över politiken på riksplånet, i landsting och i kommuner. Därför är det fel att så många politiker sitter på så många uppdrag.

För det andra är det viktigt att de som har ett uppdrag sköter det på ett rimligt sätt. Det går inte om han eller hon är överlastad av uppgifter från stat och kommun och i parti och organisationer.

För det tredje är det angeläget att de politiska förtroendemännen själva har satt sig in i de frågor de beslutar om. Den som är överlupen med uppdrag, rusar från ett sammanträde till ett annat, blir lätt ett offer för experter och tjänstemän.

Och *för det fjärde* blir det alltmer nödvändigt att politiker försöker tänka framåt, att man inte nöjer sig med att klubba beslut under jäkt och hets i dagsläget utan söker tänka igenom hur det påverkar utvecklingen på sikt, vilka alternativ som finns, vilka faror och möjligheter som framtiden för med sig. Sådant framtidstänkande orkar politiker inte med om de är nerlusade med uppdrag som de hellre borde sprida till flera.

Folkpartiet begär inte lagstiftning mot mångsyssleri utan en "kompletterande kartläggning, sammanställning och analys" av mångsyssleriets omfattning och verkningar i svensk politik. De utredningar som utskottet brukar hänvisa till har inte alls givit svar på de frågor som måste ställas om mångsyssleriet. Och naturligtvis är det här ett problem som berör *samtliga* partier. En diskussion om det kan därför stimulera alla partier att inom sina led mer effektivt än hittills ta itu med mångsyssleriets skadeverkningar.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr GUSTAVSSON i Ängelholm (s):

Herr talman! Konstitutionsutskottets betänkande nr 35, som nu behandlas, avser en fråga som genom herr Ahlmarks försorg under flera tidigare år varit föremål för riksdagens behandling.

Herr Ahlmark har i sin motion föreslagit att riksdagen skulle besluta hemställa om att en kompletterande kartläggning, sammanställning och analys görs av mångsyssleriets omfattning och verkningar i svensk politik.

Utskottet vill, nu liksom tidigare, framhålla att ett rikhaltigt material föreligger som kan ge en god belysning av frågan och att det därför är onödigt att göra ytterligare utredningar härom. Utskottet anser också att det bör ankomma på de politiska organisationerna att själva göra de bedömningar som erfordras i dessa sammanhang. Det torde numera oftare förekomma att de politiska organisationerna beslutar att begränsa antalet uppdrag som en medlem får inneha och att man exempelvis inte

samtidigt får inneha landstings- och riksdagsuppdrag.

Den utveckling vartåt herr Ahlmark syftar är således på gång, varför man kan förvänta att en ytterligare förbättring i detta avseende kommer till stånd. Med anledning härav, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Jag är väldigt glad över att herr Gustavsson i Ängelholm tydligen instämmer i de allmänna värderingar som jag har i min motion. Han säger att utvecklingen går i rätt riktning, att man i dag sprider uppdragen mer än vad man gjorde tidigare. Men i och för sig vet vi inte alls det. Det finns inga som helst undersökningar som belägger herr Gustavssons tes på den punkten. Man har ju sagt nej till våra krav på en analys av mångsyssleriet i svensk politik, och därför kan vi varken bekräfta eller dementera herr Gustavssons uppgifter på den här punkten.

Herr Gustavsson säger att det redan finns väldigt många undersökningar gjorda som belyser de här frågeställningarna. Det är knappast sant. Jag har gått igenom dem som utskottet tidigare har åberopat. De handlar i regel om hur många riksdagsmän som har landstingsuppdrag, om hur många som har anknytning till LO, TCO och SACO eller om hur många nämnduppdrag man har i genomsnitt. Det är alltså väldigt grova skattningar, som inte alls ger svar på frågan om vilka verkningar det här mångsyssleriet har.

Den typ av problem som vi har fört fram har inte alls tagits upp i någon som helst forskning som bedrivits i Sverige. Hur man fördelar sin tid mellan olika aktiviteter, om man hinner följa med i debatten och i framtidsfrågorna då man har ett mycket stort antal uppdrag, om partierna är medvetna om riskerna och vad de aktivt gör för att sprida uppdrag till fler personer, vilken typ av uppdragskoncentration som har ett värde från samordningssynpunkt, hur mycken tid de här mångsysslarna har att hålla kontakt med sina väljare och om utvecklingen går mot mer eller mindre mångsyssleri.

Det är frågor som vi tyvärr ännu inte har fått någon som helst belysning av. Jag är ledsen att herr Gustavsson i Ängelholm inte vill ge den typen av forskning sitt stöd.

Herr GUSTAVSSON i Ängelholm (s):

Herr talman! Jag kan ge herr Ahlmark rätt däri att det på sina håll har florerat ett mångsyssleri som kanske inte har varit nyttigt för det politiska livet. Men som jag tidigare anförde, herr Ahlmark, har flera organisationer beslutat att man exempelvis inte samtidigt får inneha ett riksdags- och ett landstingsuppdrag. En förbättring är således på gång.

För herr Ahlmarks parti har väl det här ärendet blivit ett betydligt lindrigare problem nu än vad det var vid den tidpunkt herr Ahlmark lade fram sin motion.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Det finns också vissa tendenser som verkar i motsatt riktning. Kommunsammanläggningarna har ju betytt att väldigt många

Nr 119

Onsdagen den
24 oktober 1973

Vissa taxerings-
frågor

politiska förtroendeuppdrag helt enkelt har upphävts. Man har färre förtroendemän ute i kommunerna än vad man hade tidigare. Det betyder att man upplever uppdragskoncentrationen som större i dag i väldigt många kommuner än för ett antal år sedan.

Det finns således utvecklingstendenser i båda riktningarna. Vi vet inte vilken av de tendenserna som är starkast, eftersom herr Gustavsson i Ängelholm och hans parti har förvägrat oss de undersökningar som vi har velat genomföra.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Nelander och Ahlmark, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Ahlmark begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 35 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herrar Nelander och Ahlmark.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ahlmark begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	221
Nej	—	45
Avstår	—	6

§ 12 Föredrogs konstitutionsutskottets betänkanden

Nr 36 med anledning av motion om en folkomröstning i kyrka--statfrågan

Nr 37 med anledning av motion angående statlig myndighets beslut

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 13 Vissa taxeringsfrågor

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 48 i anledning av motioner beträffande vissa taxeringsfrågor.

Herr TORWALD (c):

Herr talman! I motionen 16 år 1973 har herr Norrby i Gunnarskog och jag tagit upp en del problem som alla deklaranter kommer i beröring med, nämligen hur man skall vara säker på att man får in sin deklaration i tid och inte blir påförd förseningsavgift.

Jag vill citera inledningen i motionen: "I taxeringsförordningens 34 §

mom. 1 anges att självdeklaration 'skall vara avlämnad senast den 15 februari'. I 116 c § i samma förordning anges vidare att 'avlämnas sådan deklaration först efter utgången av den i 34 § 1 mom. eller med stöd av 34 § 2 mom. föreskrivna tiden, påföres honom särskild avgift (förseningsavgift) med en procent av den högsta beskattningsbara inkomsten

— — —"
För gemene man torde det inte vara självklart vad som menas med att en deklaration är avlämnad. Jag vill därför också citera ur 7 § förvaltningslagen:

"Handling anses ha kommit in till myndighet den dag då handlingen eller avi om betald postförsändelse, i vilken handlingen är innesluten, anlänt till myndigheten eller kommit behörig tjänsteman till handa.

— — — Kan det antagas att handlingen eller avi om denna viss dag avlämnats i myndighetens lokal eller" — och det är här tveksamhet uppstår — "avskilt för myndigheten på postanstalt, anses den ha kommit in den dagen, om den kommit behörig tjänsteman till handa närmast följande arbetsdag."

Jag tror att de flesta inser, sedan jag nu läst upp dessa passusar, att det inte är många deklaranter som har klart för sig när de egentligen måste leverera sina deklarationer till posten för att vara säkra på att deklarationerna inte blir betraktade såsom för sent inkomna till taxeringsmyndigheterna. Det är anledningen till att vi i motionen har ifrågasatt om man inte i stället kunde införa en bestämmelse som innebure att deklaration är avlämnad då den i betalt brev avlämnats till posten. Deklaranten skulle ju då slippa ha bekymmer för när brevet kommer fram; i och med att han avlämnat deklarationen till posten på senaste föreskrivna dag skulle deklarationen anses vara avlämnad.

Nu har utskottet avstyrkt vår motion, och för en gångs skull kan jag väl säga att jag har full förståelse för utskottets åtgärd, därför att utskottet har hänvisat till de anvisningar som riksskattenämnden utfärdade i år för 1973 års taxering. Där sägs nämligen att deklarationsskyldig som har kommit in med en deklaration senast den 21 februari, om deklarationen normalt skall vara inne den 15 februari, skall inte påföras förseningsavgift, och för den som har 31 mars som sista inlämningsdag räcker det om deklarationen kommit in den 6 april. Man har alltså utfärdat mycket liberala och i mitt tycke välbefogade anvisningar för i vilka fall förseningsavgift skall uttas. Tydligt har man utgått från att förseningsavgift inte skall tas ut när det inte är uppenbart att vederbörande har varit för sent ute.

Jag skall därför inte orda längre utan vill bara avslutningsvis uttrycka vår tillfredsställelse över riksskatteverkets anvisningar för 1973 års taxering. Men det finns en brist, och det är att dessa anvisningar inte var kända för deklaranterna då deklarationerna skulle avlämnas. Det är inte helt betryggande att man i efterhand utfärdat liberala bestämmelser. Dessa var ju inte kända när vederbörande gick till posten och lämnade sin deklaration. Vi förutsätter därför att riksskatteverket med anledning härav snarast utfärdar generella och lika liberala anvisningar beträffande uttagande av förseningsavgifter vid kommande års taxeringar, varigenom syftet med vår motion är tillgodosett. Vi motionärer menar att ingen

Nr 119

Onsdagen den
24 oktober 1973

Vissa taxerings- frågor

deklarant skall behöva riskera att bli påförd förseningsavgift på grund av dåliga postförbindelser eller trafikrubbingar o. d., som ligger helt utanför vederbörandes kontroll.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14 Föredrogs

Skatteutskottets betänkanden

Nr 49 i anledning av motion om avdrag vid taxeringen för uppförande av skyddsrum

Nr 50 i anledning av motion angående kyrkobokföringsort inom riket för person i statlig u-landstjänst

Nr 54 i anledning av motion om höjning av försäkringsavdraget vid inkomsttaxeringen m. m.

Nr 55 i anledning av motion om en granskning av Kungl. Maj:ts praxis i ärenden angående befrielse från inkomstskatt vid avyttring av aktier

Nr 56 i anledning av motion om skattebefrielse för kennelhundar

Nr 57 i anledning av motion angående avdragsrätt vid inkomsttaxeringen för fackföreningsavgift

Lagutskottets betänkanden

Nr 22 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:42 med förslag till lag om ändring i sjölagen (1891:35 s. 1) m. m. (sjöpanträtt och skeppshypotek m. m.)

Nr 23 i anledning av motioner angående registrering av svenska fartyg under utländsk flagg

Socialutskottets betänkanden

Nr 19 i anledning av motion om säkerhetsföreskrifterna vid kirurgiska ingrepp

Nr 20 i anledning av motion om fosterlega för barn som vistas hos särskilt förordnad förmyndare

Nr 21 i anledning av motion om fastställande av behörighetsbestämmer för sjuksköterskor (sjukskötare)

Nr 22 i anledning av motion om utbildningen av ambulanspersonal och om utrustningen av ambulanser

Nr 23 i anledning av motion om större trygghet för äldre personer mot övergrepp m. m.

Utbildningsutskottets betänkande

Nr 32 i anledning av motion angående skolhälsovårdens organisation och huvudmannaskap

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställit.

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande nr 33 i anledning av motioner angående skolanläggnings storlek i grundskolan och i gymnasieskolan.

Onsdagen den
24 oktober 1973
*Skolanläggnings
storlek i grund-
skolan och i
gymnasieskolan*

I detta betänkande behandlades motionerna

1973:700 av herr Bohman m. fl. (m) i vad avsåg hemställa att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att vad i motionen 1973:241 anförts angående skolenheternas storlek och att nedläggning av mindre skolor såväl i glesbygd som i tätorter borde undvikas kom till omedelbart beaktande vid det fortsatta planeringsarbetet,

1973:1264 av fröken Eliasson m. fl. (c) vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om åtgärder för att så långt möjligt begränsa tillkomsten av ytterligare mastodontskolor,

1973:1280 av herr Jonsson i Alingsås (fp) vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att kommunerna rekommenderades att i avvaktan på resultaten av SIA:s undersökningar inte bygga stora skolenheter,

1973:1284 av herr Komstedt (m) vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om snabb utredning av frågan om åtgärder för att maximera antalet elever vid de olika stadierna i grundskolan samt i gymnasieskolan samt

1973:1313 av herrar Pettersson i Örebro (c) och Bengtsson i Göteborg (c) vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t uttalade som sin mening att skolor inte borde byggas väsentligt större än vad som oundgängligen motiverades av läroplanerna.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle avslå motionerna 1973:1264, 1973:1280, 1973:1284, 1973:1313 och 1973:700, sistnämnda motion såvitt nu var i fråga.

Reservation hade avgivits av herrar Wikström (fp), Larsson i Staffanstorp (c) och Nordstrandh (m), fru Sundberg (m) och fru Söder (c) samt herrar Stålhammar (fp) och Karlsson i Mariefred (c) som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna 1973:1264, 1973:1280, 1973:1284, 1973:1313 och 1973:700, sistnämnda motion såvitt nu var i fråga, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförde om skolanläggnings storlek.

Herr LARSSON i Staffanstorp (c):

Herr talman! Frågan om skolanläggningarnas storlek har tilldragit sig ett ökat intresse. Stora skolor med flera hundra, ja, ibland ett par tusen elever har mer och mer börjat betecknas som ohanterliga och miljö-ovänliga.

De ekonomiska aspekterna kommer givetvis in i bedömningen. Detta framhåller också den socialdemokratiska utskottsmajoriteten. Man pekar

Onsdagen den
24 oktober 1973

*Skolanläggningars
storlek i grund-
skolan och i
gymnasieskolan*

särskilt på anläggningsekonomins betydelse i sammanhanget och på utnyttjandefrekvensen. Jag tror dock att vi måste varna kommunerna för att hysa en övertro på de ekonomiska vinsterna vid byggande och drift av stora skolor.

En mängd andra nackdelar med de alltför stora skolorna anmäler sig på löpande band. Ett sådant problem är elevanonymiteten, som infinner sig vid alltför stor elevsammandragning. Vid ett besök i en av de allra största gymnasieskolorna i en norrländsk stad fann jag att vid den skolan inte bara eleverna var okända för varandra utan att även lärarna var anonyma för varandra. En tjänsteinnehavare vid den skolan förmenade att lärarna, även inom samma ämnesområde, var så många att de inte hade den kontakt med varandra som var önskvärd och nödvändig.

Vi framhåller i vår reservation att den lilla skolan ger uppenbara fördelar. Det kan då bli en daglig kontakt både eleverna emellan och mellan lärare och elever – det sista kanske är det mest betydelsefulla. En sådan kontakt innebär att de känner varandra, är bekanta med varandra och därför på ett riktigare och naturligare sätt kan tala om problem och svårigheter lika väl som om undervisningens och skolans glädjeämnen – sådana finns ju också i rätt stor mängd. Vi har blivit mer och mer övertygade om att en personlig kontakt mellan lärarna och eleverna är nödvändig.

Vi har också i SIA varit med om att diskutera de här tingen och vi har, som omnämnts, gett ut en debattskrift om dessa frågor. Jag skall inte säga annat än att vi såvitt jag förstått är införstådda med de förslag till byggnadslösning som bygger på hemrumsprincipen. Den utgör med nuvarande läroplaner en ganska god lösning.

I min hemkommun har man gjort erfarenheten att det är nödvändigt med ett s. k. basutrymme för varje klass. Denna kommun, Staffanstorp, var den första här i landet som byggde en skola helt enligt den s. k. öppna principen, men vi har som sagt under årens lopp kommit fram till att en modifiering av den öppna skolan är nödvändig. En sådan modifiering tror jag är att skapa basutrymmen för de olika klasserna. Man måste med andra ord också modifiera skolornas storlek.

Vi säger i reservationen att skolöverstyrelsen bör utfärda rekommendationer beträffande skolanläggningarna. Därvid bör förutom elevantalet även beaktas planlösning, lokalernas beläggningsgrad osv. Vi yrkar i reservationen att riksdagen skall ge Kungl. Maj:t detta till känna.

Utskottsmajoriteten menar att vi bör avvakta SIA:s slutliga förslag. Men detta betänkande skrevs före den 12 oktober, då "höstverkarn" kom. I denna proposition föreslår man ytterligare 30 miljoner kronor direkt till resursanslag i skolan och 50 miljoner kronor mer till skolbyggen, och detta utan att avvakta SIA:s slutliga ställningstagande härom. Det har alltså plötsligt blivit bråttom. Och situationen är analog när det gäller skolanläggningarnas storlek – den frågan är uppenbarligen lika angelägen.

Med anledning av denna nya drive tycker jag det är konsekvent att riksdagen bifaller föreliggande reservation.

Herr STALLHAMMAR (fp):

Herr talman! Vi har just hört av herr Larsson i Staffanstorp att man i debatten om små eller stora skolenheter hela tiden har sagt att vi måste

Onsdagen den
24 oktober 1973

*Skolanläggningars
storlek i grund-
skolan och i
gymnasieskolan*

vänta på resultatet av de pågående utredningarna innan vi fattar några mer definitiva beslut. Det är på det argumentet som majoriteten stöder sig i utskottsbetänkandet. Jag är emellertid övertygad om att vi, om vi skall vänta på vetenskapliga utredningar om hur större respektive mindre skolenheter påverkar eleverna, aldrig får något svar på den här frågan. Det är så fantastiskt många irrationella variabler som spelar in när det gäller hur skolmiljön och närmiljön över huvud taget påverkar eleverna att det inte finns några möjligheter att med nuvarande vetenskapliga metoder hålla dem under kontroll och frilägga just variabeln "skolenhetens storlek". Däremot vet vi alla att det finns en övervägande opinion bland lärare, elever och föräldrar mot stora skolenheter, och vi vet också erfarenhetsmässigt – det har vi många vittnesbörd om – att det uppstår problem i stora skolenheter på ett sätt som det inte gör i mindre.

Till att börja med innebär skolans storlek att den blir ohanterlig. Många av de moment som bör ingå i skolarbetet för att skänka trivsel och ge något av skolanda och social utveckling är omöjliga att genomföra i en större skola. Det är inte bara eleverna som inte känner varandra. Lärarna känner knappast varandra heller, och elever och lärare känner inte varandra. Vidare vet vi att det av praktiska skäl är svårt att ordna gemensamma samlingar därför att skolan kanske inte har någon lokal där man kan samla alla på en gång. Inte ens en årskurs i taget från en gymnasieskola kan man kanske få in i samma sal. Samtidigt skall man försöka påverka eleverna att känna social samhörighet med varandra och med skolan! Hur man skall göra med skolfester, resor, utflykter, friluftsdagar – allt sådant som tidigare bidrog till att skapa social samhörighet i skolan – det vet man inte heller. Det försvåras eller omöjliggörs.

Vi vet också – det är heller ingen nyhet – att det finns många övervakningsproblem i en stor skola. Man kan inte ge barnen, framför allt i de lägre åldrarna, det skydd mot översitteri och mobbning som de trots allt måste ha och är berättigade till på rasterna. Det skall emellertid klart slås fast att mobbningsproblemet inte är så enkelt att man löser det bara genom att ha mindre skolenheter. Det finns många exempel på mobbning även i små skolor.

Men när nu den här insikten börjar göra sig gällande alltmer och vi kan förmoda att det på låg-, mellan- och högstadiet inte kommer att byggas några större skolor frågar man sig varför vi inte kan slå fast den principen också när det gäller gymnasieskolan.

Debatten om gymnasieskolan har i mycket stor utsträckning kretsat kring frågan om integration. Det har gällt en lokalmässig integration, vilket innebär att så många linjer som möjligt skall finnas på samma skolenhet. Det skulle motverka en icke önskvärd skiktning av eleverna efter studieval, studieinriktning och kön. Den tanken är i och för sig riktig, men man har inte tillräckligt analyserat om det blir så positiva effekter av den här integrationen som man egentligen hade tänkt sig. Det är inte alls säkert att man får en reell integration mellan elever på olika linjer bara därför att de läser i samma skolhus eller undervisas i samma enhet. Vi vet inte om de umgås på rasterna eller på fritiden. Vi vet inte ens om de äter i samma matsal – om det finns skilda matsalar. Vi vet inte

Onsdagen den
24 oktober 1973

*Skolanläggningars
storlek i grund-
skolan och i
gymnasieskolan*

hur lärarna i de praktiska ämnena umgås med lärarna på den teoretiska sidan. Men det vi vet av två års erfarenhet av gymnasieskolan är att det här problemet är avsevärt mycket svårare än vi trodde när vi införde den integrerade gymnasieskolan. Det har faktiskt t. o. m. skett en ny segregation och skiktning av elever och lärare på de lokalintegrerade gymnasieskolorna.

Därför är det glädjande att utskottet entydigt har slagit fast att tanken om integration ligger djupare än i enbart en lokalmässig integration. Det finns exempel på stora skolenheter där man tidigare hade bra samhörighet mellan lärarna men där man nu har fått nya segregationstendenser. Lärare i olika ämnen som tidigare träffat varandra spontant och naturligt kring kaffet i lärarrummet tenderar nu att bli alltmer isolerade till sina respektive institutioner. Dessa institutioner är nu så stora att de innehåller både vilrum och arbetsrum, och lärarna är så många att de kan klara sitt sociala kontaktbehov inom sitt eget ämne. Följden har varit att den skola som skulle ge en ökad integration i många fall i stället har givit till resultat en ökad segregation när enheterna har blivit för stora.

Då frågar man sig, varför utskottet inte kunnat följa den skrivning som vi står för i reservationen, med de erfarenheter och de bakgrundsdata som som finns för närvarande, och slagit fast att SÖ bör få i uppdrag att utfärda anvisningar som förhindrar att stora skolenheter för gymnasieskolan planeras utan att man fördenskull inte behöver avvakta SIA:s utredningar. Såsom vi alldeles nyss hört en ledamot i utredningen säga, kommer inte SIA att kunna prestera någonting i detta avseende som vi inte förut kände till. Däremot kan vi hindra vissa missgrepp och felsatsningar under den tid då vi väntar på SIA-utredningens resultat.

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Den här frågan har riksdagen diskuterat vid flera tillfällen under de senaste åren. Varken utskottet eller de ärade talare bland reservanterna som uppträtt i dag har tillfört debatten ett enda nytt argument, och jag, herr talman, har inte heller någon möjlighet att tillföra debatten något nytt argument. Det som tidigare sagts kan sägas också i dag.

Utskottet och riksdagen har tidigare uttalat att vi bör avvakta slutförandet av pågående utredningar innan vi tar ställning till att rekommendera kommunerna hur stora gymnasieskolorna skall vara. Utskottet har inte anslutit sig till någon linje – tar inte ställning i frågan om skolenheternas storlek – men har betonat att vi måste slå vakt om det integrerade gymnasium som riksdagen beslutat om; det beslutet får inte på något sätt upphävas. Gymnasiereformen får inte påverkas genom beslut om skolenheternas storlek, men inom ramen för de regler som gäller för gymnasieskolan finns det vissa möjligheter att differentiera skolstorleken, och vi vill avvakta pågående utredning.

Herr talman! Herr Larsson i Staffanstorp sade att man på andra punkter har ansett sig kunna föregripa SIA-utredningen, t. ex. genom statens insatser med 30 miljoner till vissa åtgärder i skolorna fr. o. m. i höst. Jag vill erinra om att den åtgärden bygger på en mycket kraftig och samlad begäran från lärarorganisationerna, som har hemställt att få 10

Onsdagen den.
24 oktober 1973*Skolanläggningars
storlek i grund-
skolan och i
gymnasieskolan*

miljoner kronor för att göra vissa speciella punktinsatser. Nu har det anslaget ökat på av staten till 30 miljoner, och det kommer med kommunala insatser troligen att uppgå till ca 40 miljoner sammanlagt. Man har satsat mera än vad lärarorganisationerna har begärt, men orsaken till att denna fråga nu tagits upp är ju detta ganska massiva önskemål från lärarorganisationerna.

Herr Stålhammar har i sitt inlägg sagt att det är mycket som är oklart. Det är mycket som vi inte vet om hur relationerna har förändrats i gymnasieskolan. Herr Stålhammar gav många exempel på företeclser vi vet alltför litet om. Jag instämmer med herr Stålhammar och drar den konklusionen, att det är bättre att vi försöker få veta litet mera innan riksdagen lägger sig i den kommunala självstyrelsen och bestämmer hur stora skolenheterna skall vara.

Herr talman! Med hänvisning till vad utskottet sålunda anfört och den debatt som förts också tidigare i riksdagen hemställer jag om bifall till utskottets framställning.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Vi i vpk har ingenting till övers för det negativa borgerliga hackande som ytterst har sin grund i en reaktionär syn på undervisningsfrågorna. Det betyder emellertid inte att vi är nöjda med allt som sker på utbildningens område. Där finns fortfarande oerhört mycket att göra. Vi registrerar också med oro vissa negativa tendenser som har skärpts under senare år.

Dit hör de frågor som behandlas i utbildningsutskottets betänkande nr 33 och som handlar om skolanläggningarnas storlek. Jag vill emellertid redan från början säga ifrån att vi inte kommer att rösta för den borgerliga reservationen, men det beror uteslutande på att vi vill avvakta den i betänkandet nämnda utredningen som redan i början av nästa år skall lägga fram material och förslag.

Vi har reagerat mot byggandet av mastodontskolor, och innehåller SJA-utredningen inte en bestämd målsättning att göra slut på den typen av kommunal stordrift finns det all anledning att gå till attack på bred front.

Det finns i dagens läge vaga rekommendationer från skolöverstyrelsen, men det finns inga klara normer eller direktiv. På 1950-talet byggde man i allmänhet skolor för 700-800 elever, på 1960-talet gick man in för skolor med 1 500-2 000 elever, och på sina håll förbereder man sig för att ta nya steg på den vägen, dvs. anlägga ännu större skolor.

Bakom detta storskoleraseri kan man spåra flera olika bevekelsegrunder. Bl. a. har det framförts att man för att nå fram till integration av skolformerna måste bygga sådana storanläggningar. Det argumentet har flitigt använts i debatten bl. a. i min egen stad, där man tidigare på fullt allvar diskuterade en gymnasieskola på upp till 3 000 elever. Det är bra att utskottet fastställer bl. a. följande:

”Den uppfattningen möter ibland att statsmakterna uttalat att gymnasieskolan i en kommun för att vara integrerad om möjligt bör vara förlagd till en och samma skolenhet. Enligt utskottet finns inte grund för denna uppfattning.”

Onsdagen den
24 oktober 1973

*Skolanläggningars
storlek i grund-
skolan och i
gymnasieskolan*

Stor betydelse har ju också tillmätts de ekonomiska argumenten. Det har sagts att stora skolor blev rationellare och billigare för kommunerna. Det sistnämnda kan betraktas som något tveksamt, och det får under inga förhållanden tillmätas någon avgörande betydelse. Det handlar om barn och ungdom som skall danas för framtiden, och det man offerar på en god skolsocial miljö får samhället senare igen på många olika sätt.

Det är däremot inte underligt att de kommunala förtroendemännen — mot bakgrund av kommunernas pressade ekonomiska läge och stigande kommunalskatter — förtvivlat har sökt efter olika möjligheter att dämpa kostnadsstegringarna. Då kan man ofta hamna snett, och det har man definitivt gjort när man har gått in för byggandet av dessa mastodontskolor.

Som jag ser det är två saker angelägna. Dels bör staten i större utsträckning svara för skolkostnaderna, dels bör det utfärdas bestämda rekommendationer när det gäller skolornas storlek.

Kravet på att man skall ta itu med frågan om skolornas storlek har på senare år rests med sådan styrka att man inom såväl skolöverstyrelsen, och utskottet som departementet måste vara medveten om att detta är en fråga som både föräldrar och lärare betraktar som mycket allvarlig. I Luleå blev motståndet mot byggandet av en mastodontskola så starkt att planerna nu är föremål för omarbetning. Så förhåller det sig också på andra håll i landet. Man vill inte ha dessa jättebyggen, och med all rätt underkänns argumenteringen för dem. Allt tyder också på att det är en väl underbyggd motreaktion.

Det har sagts att de stora enheterna är positiva därför att de skulle göra det lättare för elever med skilda studieinriktningar att träffas och hjälpa varandra. Men en rad vetenskapliga undersökningar visar i stället att elever i sådana stora anhopningar antingen isolerar sig helt eller söker sig till en liten och sluten krets för att få en fast punkt i en skrämmande, anonym och osäker tillvaro. Resultatet blir att många känner sig övergivet ensamma och att andra hamnar i grupper av mindre önskvärd karaktär.

Det som har väglett vårt parti i ställningstagandet mot de stora skolorna är självklart inte att vi är motståndare till en integration av skolformerna fackskola, gymnasium och yrkesskola. Den betraktar vi självklart som ett steg i demokratisk riktning. Men integration är en pedagogisk anordning och inte alls lika med att undervisningen måste samlas under ett tak, som en del kommunalmän tycks ha fått för sig. I planeringen av storskolorna har det dominerande inslaget varit ekonomer och arkitekter, medan psykologer, läkare och socialvårdare har hållits utanför. Sådant är aldrig bra.

Åtskilligt av det som har skett tidigare när det gäller planeringen kan måhända tillskrivas brist på fakta och erfarenheter. Det kan inte sägas i dag. Det finns nu en rad undersökningar — både svenska och utländska — som bör vara av stort intresse för alla skolplanerare. Till de utländska hör exempelvis en amerikansk utredning som under fem år undersökte olika gymnasieskolor. Resultatet blev entydigt: i de små skolorna engagerar sig fler elever i olika aktiviteter, medan eleverna i de stora skolorna antingen avstår från att engagera sig eller blir specialister i ett fåtal aktiviteter.

Onsdagen den
24 oktober 1973

*Skolanläggningars
storlek i grund-
skolan och i
gymnasieskolan*

Som exempel nämns att i en liten skola engagerade sig 71 procent av eleverna i ett idrottsevenemang, medan man i den stora skolan bara förinådde engagera 9 procent. Dessutom fann man att i den lilla skolan var skillnaden i aktivitet mellan elever från olika socialgrupper liten. I den stora skolan var förhållandet helt annorlunda. Den slutsats man kan dra är också att de stora skolorna måhända ger tillfälle åt de elever som är mest försigkomna att komma ännu längre på de mindre försigkomnas bekostnad.

Från svensk sida har vi exempelvis dr Peter-Paul Heinemann som i sin bok *Mobbing* skriver följande:

”De stora asfalterade skolgårdarna vid jätteskolorna utgör den sämsta miljön och presenterar de flesta fallen av svår mobbing, medan problemen både i intensitet och antal sjunker kraftigt ju mindre själva skolan är och ju bättre skolgården är utrustad.”

Till detta kunde man ju också lägga det som anfördes av den s. k. thinnergruppen i Göteborg som rapporterade:

”Allt detta i de stora skolorna, avsaknaden av eget klassrum, eventuellt en lärare som är bekant också för föräldrarna, bristande närvarokontroll, transport ur den egna stadsdelen – förstärker den känsla av rotlöshet som många har.”

Vi hyser självklart inte den illusionen att bara man börjar bygga mindre skolor, så löser man alla de allvarliga ungdomsproblemen. Så är det naturligtvis inte, men de stora skolornas negativa tendenser kan inte bortresoneras. De utgör en del av helhetsbilden, och det är därför vi hoppas att den utredning som läggs fram i början av nästa år inte har halkat över den högst allvarliga frågeställningen om hur stora skolor det kan vara vettigt att bygga ur människovänlig, pedagogisk och ungdoms-social synpunkt. Ger SIA-utredningen inte det svar vi förväntar, har vi all anledning att återkomma.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! När man nu i debatten från fyra av de fem riksdagspartierna var och en deklarerat sin inställning till förekomsten och nybyggandet av stora skolenheter, vill jag göra detsamma för moderata samlingspartiets del.

Till de mest angelägna önskemålen rörande förbättringar av skolmiljön som vi framför inom mitt parti hör som en mycket viktig beståndsdel kravet på mindre skolenheter. Hur stor vikt vi fäster vid detta krav har vi markerat genom att ta upp denna sak, bland andra, i en partimotion. Vi kan alltså inte finna något motiv för att allt fler storskolor eller – som man brukar säga – mastodontskolor uppförs.

Jag skall inte understyrka ytterligare – det har redan sagts i debatten – att ett flertal undersökningar av olika slag bekräftar vad som i och för sig kan konstateras utifrån den erfarenhet som skolledare, lärare och elever har: stora skolbyggnader har i regel negativa konsekvenser för ordning, trivsel och effektivitet. Jag säger alltså *i regel* det behöver inte alltid vara så. De dåliga sociala och pedagogiska effekterna av stordrift inom skolväsendet överstiger, som vi ser det, de kortsiktiga ekonomiska vinster som eventuellt kan göras med stora skolenheter.

Onsdagen den
24 oktober 1973

*Skolanläggningars
storlek i grund-
skolan och i
gymnasieskolan*

Vi har inom moderata samlingspartiet en flera hundra män och kvinnor stark, låt oss kalla den utbildningspanel, bestående av utbildningspolitiskt kunniga och intresserade personer, som vi rådfrågar och som ger oss en del aktuella skolerfarenheter utifrån fältet. En enkät i våras bestyrkte att det vi tidigare argumenterat för alltjämt har full giltighet bland dem som vet vad de talar om av egen erfarenhet. Man vill bl. a. främst ha mindre skolor och mindre undervisningsavdelningar. Så säger rösterna utifrån.

De skäl som brukat anföras för stora skolor på grundskolenivå, nämligen att eleverna skall ha största möjliga valfrihet mellan olika högstadielinjer, kvarstår inte längre, sedan valfriheten genom den nya läroplanen försvunnit. Vi menar också att den önskade integrationen i gymnasieskolan kan uppnås utan att samtliga tänkbara linjer och kombinationer samlas under ett tak.

Inom moderata samlingspartiet har vi länge här i riksdagen liksom i vårt övriga skolpolitiska handlande krävt en ändrad inriktning av skoldimensioneringen. I den gängna valrörelsen har vi vid mötet med väljarna – inte minst unga människor med omedelbara eller nyligen upplevda skolerfarenheter – fått bekräftat att om det är något inom vårt utbildningsväsende man inte vill ha så är det stora skolenheter på flera tusen elever och lärare. SÖ har ju för grundskolans del utfärdat vissa rekommendationer om skolenheternas storlek. Av den reservation som vi biträtt framgår att vi menar att liknande rekommendationer syftande till mindre skolenheter än för närvarande bör utfärdas också för gymnasieskolan. Vi liksom de andra partier som står bakom reservationen anser att sådana rekommendationer från SÖ:s sida skall gälla tills nya rekommendationer kan bli aktuella genom de utredningsresultat som SIA kan komma fram till. Inte heller vi går längre i den reservation som fogats till det föreliggande betänkandet. Denna reservation är ganska blygsam. Jag tycker att utskottsbetänkandet kunde ha blivit enhälligt, därför att vi ändå i många avseenden är överens i synen på de stora skolenheterna.

I motsats till majoriteten menar vi att något bör göras redan i dag. Det kommer väl i alla fall att ta åtskilliga år – kanske flera än man tror – innan några beslut kan bli följden av utredningens resultat. Under tiden får vi inte lämna någon möda sparat för att försöka förbättra arbetsmiljön på Sveriges största arbetsplats – vilket ju den svenska skolan är. Därför ber också jag att få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr STÅLHAMMAR (fp):

Herr talman! Först en kommentar i anledning av herr Lövenborgs anförande. Han började med att säga att vänsterpartiet kommunisterna inte hade någonting till övers för det borgerliga hackandet på de stora skolenheterna. Därefter talade han om värdet av mindre skolenheter, och så sade han att däremot kommer hans parti inte att rösta för den reservation som talar för mindre skolenheter. Jag hoppas att herr Lövenborg inte tror att vi har någonting till övers för det kommunistiska hackandet på de stora skolenheterna.

Det finns en möjlighet att nu uttala sig mot fortsatt byggande av stora

Onsdagen den
24 oktober 1973

*Skolanläggningars
storlek i grund-
skolan och i
gymnasieskolan*

enheter på gymnasieskolan. Under 4–5 månader, eller hur lång tid det nu tar innan SIA kommer med sin utredning, behöver vi inte riskera att man gör felsatsningar. Man skall inte som herr Lövenborg hota med att om det inte blir som vpk har tänkt så har man anledning att komma tillbaka. Just nu finns det möjlighet att delta i ett beslutsfattande, och sedan får vi se hur allvarligt menad kommunisternas oro över de stora skolenheterna är.

Herr Alemyr sade att han drog en annan slutsats av mina påståenden än vad jag själv gjorde, och det kan man naturligtvis göra. Det måste ändå, herr Alemyr, slås fast att det inte finns några forskningsresultat som entydigt talar för eller emot stora eller små skolor. På den punkten är vi säkerligen överens. Man kan heller inte från forskningens sida säga att man inom överskådlig framtid kan komma med sådana forskningsresultat. Man har inte någon metod som gör att man kan frilägga variabeln stor skolenhet. Däremot vet vi erfarenhetsmässigt att den lilla skolan har stora fördelar. Psykologer, kuratorer, sociologer, föräldrar och lärare – alla talar positivt om den. Vi kan inte finna ett enda exempel på att den stora skolan har några fördelar utöver integrationstanken som vi har talat om. Men efter att nu ha slagit fast att den inte betyder lokalmässig integration skulle vi alltså på basis av det vi nu vet och det vi inte vet om den stora skolans nackdelar kunna slå fast att SÖ redan nu skulle kunna utfärda anvisningar om att vi i fortsättningen inte skall bygga stora gymnasieskolor.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Jag sade inte, herr Stålhammar, att vi inte hade någonting till övers för det negativa borgerliga hackandet mot storskolorna, utan vår principiella syn är att vi inte har någonting till övers för det negativa borgerliga hackandet som ytterst har sin grund i att man är negativ mot det reformerade skolväsendet, och det är någonting helt annat.

Vi är lika angelägna som de borgerliga reservanterna att få ett slut på storskolebyggandet. Det har utlovats att en utredning skall vara slutförd till början av nästa år, och det är inte långt till dess. Vi får då se vilka resultat den uppvisar. Har man i den utredningen inte tagit itu med de frågor som här debatteras och framlagt acceptabla förslag, då kommer saken i ett annat läge för oss. Att säga det är inte att hota. Då har vi all anledning att ställa krav om utarbetande av klara rekommendationer. Det är att hoppas att en sådan deklARATION också påverkar den sittande utredningen. Efter mitt anförande är det väl också överflödigt att upprepa att vi är motståndare till byggandet av jätteskolor. Vi inser alla de negativa konsekvenserna därav, både för lärare och för elever, och vi förbehåller oss alltså rätten att komma igen.

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Herr Stålhammar har inte förstått vad utbildningsutskottet säger. Utskottet tar inte ställning till frågan om små eller stora skolor utan noterar att riksdagen på sin tid har begärt en utredning om anpassningsproblematiken i skolan. Den utredningen kommer om några

Onsdagen den
24 oktober 1973

*Skolanläggningars
storlek i grund-
skolan och i
gymnasieskolan*

månader, och vi har velat avvakta dess resultat innan vi lämnar nya rekommendationer just beträffande dessa anpassningsfrågor. Det är det, herr talman, som motiverar mitt yrkande om bifall till utbildningsutskottets förslag.

Herr STÅLHAMMAR (fp):

Herr talman! Jag har, herr Alemyr, mycket väl förstått vad utskottet säger. Däremot tycker jag det är felaktigt eftersom man redan nu skulle ha vänt sig mot de stora enheterna på gymnasieskolan.

Herr Lövenborg får själv försöka förklara hur det kan gå ihop att man å ena sidan talar mot stora skolenheter och å andra sidan inte stöder en reservation med samma inriktning.

När herr Lövenborg talar om att vi på något sätt skulle vara negativa till skolreformerna, är jag övertygad om att han inte kan hitta ett enda bevis för detta påstående. Däremot har vi från folkpartiets sida hela tiden krävt att om vi nu har en skola, för vilken vi har slagit fast vissa gemensamma mål, så måste vi också ge den resurser att uppfylla dessa mål. En av de väsentligaste resurserna är att skolenheterna får en sådan utformning att talet om sociala mål inte fuskas bort.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Wikström m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Larsson i Staffanstorp begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 33 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Wikström m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Larsson i Staffanstorp begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 144
Nej — 139
Avstår .. 1

§ 16 Föredrogs utbildningsutskottets betänkande nr 34 i anledning av propositionen 1973:78 om utformning av praktiken för studerande vid lärarhögskolas lågstadie-, mellanstadie- och ämneslärarlinje m. m. jämte motioner.

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande nr 35 i anledning av motioner angående ämnesutbildningen av lärare i språk, biologi m. fl. ämnen.

Onsdagen den
24 oktober 1973
*Ämnesutbildningen
av lärare i språk,
biologi m. fl. ämnen*

I detta betänkande behandlades motionerna

1973:39 av herr Wikström m. fl. (fp) i vad avsåg hemställan att riksdagen skulle begära en översyn av behörighetskraven för språklärare samt

1973:174 av herr Molin m. fl. (fp) vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde en översyn av lärarutbildningen i blockämnena biologi, samhällskunskap och svenska.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle avslå motionerna 1973:39 och 1973:174, förstnämnda motion såvitt nu var i fråga.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! Vi har från folkpartiets sida tidigare vid flera tillfällen understrukt att lärarutbildningen måste ses över med målsättningen att låta lärarutbildningen i varje ämne anpassas till det speciella ämnets struktur. För egen del har jag vid flera tillfällen tagit upp situationen för de s. k. blockämnena svenska, biologi och samhällskunskap.

Som jag ser det är dessa grundläggande synpunkter precis lika giltiga i dag som förut, även om utskottet den här gången säger att utskottet för sin del inte vill utesluta att man i ett större sammanhang kan komma att behöva göra en översyn av utbildningstidens längd. Det är ju en sorts principiellt medgivande av att den argumentation som vi länge har fört är riktig. Enligt min mening är emellertid en sådan här översyn omedelbart påkallad. Att hänvisa till pågående försöksverksamhet och studieplansöversyner är en sorts evighetsargument. Det pågår alltid någon översyn - det kan alltid åberopas och det har också åberopats förut av utbildningsutskottet.

Jag har, herr talman, begärt ordet bara för att säga att jag tycker att behovet av en översyn av lärarutbildningen från de principiella argument som vi har anfört tidigare är snarast bättre dokumenterat i dag än tidigare. För egen del vill jag stå fast vid de argument som jag i motionsform har framfört och yrkar bifall till motionerna 39 och 174.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionerna nr 39 i motsvarande del och nr 174, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Onsdagen den
24 oktober 1973
Översyn av lagen
om biblioteks-
exemplar av tryckt
skrift

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande nr 36 i anledning av motion om översyn av lagen om biblioteksexemplar av tryckt skrift.

Herr NYGREN (s):

Herr talman! I vår motion nr 687 har vi sagt att det är av avgörande betydelse för Umeå universitet och för forskningen i Norrland att vårt nordligaste universitetsbibliotek får arbeta under samma villkor och med samma resurser som tillkommer de övriga universitetsbiblioteken i vårt land. Det kravet borde vara så självklart att det inte behövde skrivas in. Men dagens läge visar att Umeåbiblioteket under många år har blivit så bokligt undernärt att det i dag råder en mycket stor skillnad i resurserna.

När riksdagen för sju år sedan beslutade att det s. k. gransknings-exemplaret skulle gå till det då unga universitetsbiblioteket i Norrland var säkert målsättningen att Umeå därmed skulle få en fullgod försörjning med svenskt tryck. Så har det inte blivit. Man kan fråga varför.

En undersökning som gjordes i november månad 1968 visade att knappt hälften av 1967 års tryck hade levererats till biblioteket i Umeå. Senare undersökningar har visat i stort sett samma resultat.

Vart tar då böckerna vägen? Det tycks vara omöjligt att få klarhet i den frågan. Levereras de inte från tryckerierna? Eller kommer de bort i hanteringen? Det måste gå att få klarhet i detta.

Svinnet har emellertid bidragit till en mycket kraftig underförsörjning av Umeåbiblioteket. För något år sedan visade en redogörelse att medan t. ex. Uppsala universitetsbibliotek hade ca 2 miljoner böcker och några miljoner småskrifter fanns i Umeå endast ca 250 000 böcker och ca 100 000 småskrifter. Denna utveckling får inte fortsätta, om vi skall klara målsättningen att ge undervisningen och forskningen vid Umeå universitet samma villkor och samma möjligheter som undervisningen och forskningen vid de övriga universiteten i landet.

Jag beklagar att utbildningsutskottet inte har tagit steget fullt ut och ansett att den utredning som man förordar också skall få överväga möjligheterna att ge Umeå ett fullständigt biblioteksexemplar. Jag är medveten om det omöjliga i att försöka få riksdagen att fatta ett annat beslut än det som ett enigt utskott förordat. Men jag vill ändå ge några synpunkter på utskottets förslag.

Beträffande den del av motionen som rör Umeåproblemet har utskottet nöjt sig med att strama upp 1966 års riksdagsbeslut. Utskottet har funnit det "anmärkningsvärt" att inte Kungl. Maj:ts beslut om leverans till Umeå har kunnat efterlevas. I bedömningen av det anmärkningsvärda är jag helt överens med utskottet. Jag är förvånad över att vi inte har resurser som kan lösa "mysteriet med de försvunna bokleveranserna", särskilt som de fortsätter år efter år.

Nu har utskottet sagt ifrån att det ankommer på Kungl. Maj:t att besluta om erforderliga åtgärder. Jag hoppas att de åtgärderna sätts in mycket snabbt. Men ingen skall tro att en sådan undersökning leder fram till något snabbt utjämnande resultat i leveranserna och inte heller till någon utjämning av den eftersläpning i bokförsörjningen som Umeåbi-

Onsdagen den
24 oktober 1973

*Översyn av lagen
om biblioteks-
exemplar av tryckt
skrift*

blioteket drabbats av under en sjuårsperiod.

Som universitetskanslersämbetet riktigt påpekat i sin anslagsframställning för nästa budgetår måste nu ett ordentligt tilltaget bokanslag komplettera granskningsexemplaret. UKÄ har föreslagit 162 000 kronor. Jag anser detta vara ett minimum. Det möjliggör inte någon återhämtning, som också hade varit nödvändig, men väl en möjlighet till en jämligare aktuell bokförsörjning. Ett bifall till bokanslaget och till UKÄ:s begäran om personalförstärkning i Umeå för vård av småtrycket är oeftergivliga krav, om den målsättning vi noterat i vår motion, om jämlika villkor för Umeåbiblioteket med de övriga universitetsbiblioteken, skall kunna åstadkommas.

Jag vill också erinra om att i remissyttrandena 1972 över statskontorets då gjorda utredning om biblioteksexemplar har rektorsämbetena vid universiteten, Karolinska institutet, Tekniska högskolan i Stockholm, Chalmers tekniska högskola och högskolan i Linköping kraftigt understrukit vikten av att frågan om försörjning med svensk litteratur åt universitetsbiblioteket i Umeå snarast löses på ett tillfredsställande sätt. Alla är överens om att nuvarande situation är högst otillfredsställande. Utifrån den bedömningen måste också statens insatser för en förstärkning av undervisnings- och forskningsbiblioteket i Umeå sättas in.

Jag har, herr talman, inget annat yrkande än utskottets, som innebär att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet har anfört. Jag uppfattar utskottet så att det delar motionärernas krav på att Umeå universitetsbibliotek skall få samma villkor och resurser som tillkommer övriga universitetsbibliotek när det gäller försörjningen med tryck. Det är bara i fråga om sättet för bok- och trycksaksförsörjningen som utskottet inte velat instämma i motionärernas uttalade mening.

I detta anförande, under vilket herr förste vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herrar Gustafsson i Byske (c) och Dahlberg (s), fru Hansson (s) och fru Normark (s) samt herr Ångström (fp).

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Vi har sedan många år en metod att förse fyra stora universitetsinstitutioner med litteratur innebärande att alla tryckerier till dessa institutioner måste leverera ett exemplar av allt vad de trycker. Metoden var nog riktig på sin tid, men den betyder i dag att alla broschyrer, alla redovisningar i klubbar och föreningar, allt som över huvud taget trycks skall skickas till dessa institutioner. Det innebär mängder av trycksaker av vilka en mycket stor del knappast kan ha något som helst intresse för vederbörande institution. Detta är motivet till att utbildningsutskottet framhåller att hela denna fråga måste ses över i syfte att åstadkomma en begränsning av den tryckmängd som skickas till de fyra universitetsinstitutionerna.

Utbildningsutskottet vill naturligtvis inte att Umeå skall vara sämre försörjt än de övriga universiteten. Problemen är stora och svåra. Det gäller inte bara Umeåuniversitetet utan också universitetsfilialerna. Därför finns det anledning att se över hela denna fråga, när vi en gång tar ställning till U 68:s förslag bl. a. om nya orter för postgymnasial utbildning.

Onsdagen den
24 oktober 1973

*Översyn av lagen
om biblioteks-
exemplar av tryckt
skrift*

Jag ville tillägga en sak, herr talman, som jag anser utomordentligt viktig. För närvarande skall Umeå få sina böcker på det sättet att de böcker som tryckfrihetsgranskas efter granskningen skickas till Umeå universitetsbibliotek. Tyvärr kommer en stor del av dessa böcker, oftast de intressantaste, finaste och mest läsvärda, bort på vägen. Statskontoret har observerat detta och framhåller – en ganska märklig inställning, tycker jag – att det är så svårt att kontrollera detta och att metoden knappast kan fungera. Utskottet menar tvärtom att riksdagen och Kungl. Maj:t har bestämt att granskningsexemplaren skall gå till Umeåbiblioteket. Då skall de också dit. Detta ger utskottet nu Kungl. Maj:t till känna. Det är en stark reaktion från riksdagens sida mot ett tillvägagångssätt, som inte sanktionerats av statsmakterna.

Herr talman! Med understrykande av den sista satsen i utskottets skrivning yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Utöver vad utskottets ordförande har nämnt vill jag citera några avsnitt ur en artikel i tidningen Svensk Bokhandel, som tar upp de problem som gäller granskningsexemplaren och deras hanterande i departementet. Där konstaterar Adam Helms, som är den svenska förlagsverksamhetens nestor, följande:

”För en stor del av granskningsexemplaren av underhållslitteratur – som inte kan tänkas sära Gud, konung eller fosterland - nedsätts bruksvärdet för Umeå universitetsbibliotek genom att justitiedepartementets anställda läser böckerna för eget nöje. Därigenom försenas översändandet till Umeå universitetsbibliotek, och exemplaren kommer fram med tydliga tecken på att ha varit lästa.

Man föreställer sig också att kontrollen av exemplaren kan bli bristfällig när böckerna avlägsnas från departementslokalerna och tas hem av nitiska 'granskare'.

Läslusten är uppenbarligen stor. Jag har t. o. m. upplevt att man från justitiedepartementet ringt och begärt ett extra granskningsexemplar av en populär bok som inte kan tänkas sära någon – det var Thor Heyerdahls *Aku-Aku*.”

Det förefaller orimligt att de exemplar förläggarna är skyldiga att ställa till förfogande skall utnyttjas i en gratis läsecirkel för justitiedepartementets anställda och inte behandlas som anförtrott gods, vilket snarast skall expedieras till Umeå.

Därtill kommer att justitiedepartementets kontroll över de större verken är helt bristfällig. Det finns klara exempel på att dyrbara bokverk försvinner under hanteringen i departementet, och det får återverkningar för Umeå universitetsbibliotek.

Att förhållandena i dag är sådana bekräftas utan omsvep när man ringer till departementet och talar med den tjänsteman som har ansvaret för granskningsexemplaren.

Nu måste det ske en ändring. Om en anställd inom polisen dricker ett glas av beslagtagna sprit betraktar de rättsvårdande myndigheterna som sitter i justitiedepartementet säkert detta som allvarligt. Men det är minst lika viktigt att man handskas varsamt med allt anförtrott gods och inte

nedbringa värdet genom oberättigat utnyttjande eller åstadkommer förseningar i ålagd vidarebefordran — det gäller verkligen också i fråga om böcker.” Så långt artikeln i Svensk Bokhandel.

Jag delar helt den uppfattning som utskottets ordförande gav uttryck för: Det är ganska allvarligt att ett sådant här förhållande har pågått ett antal år utan att man inom departementet kan komma till rätta med det. För de anställda i departementet vill jag gärna påpeka att det i Stockholm finns ett stadsbibliotek med ett stort antal filialer, där även de i departementet anställda har möjlighet att låna böcker gratis.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 19 Den kommunala renhållningslagen

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 30 i anledning av motioner angående den kommunala renhållningslagen.

I detta betänkande behandlades motionerna

1973:50 av herrar Henmark (fp) och Larsson i Borrby (c) vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle 1. kräva en utformning av dispensgivning i enlighet med motionens intentioner, 2. anhålla att riksdagen förelades en sådan lagändring att enskilda medborgare kunde anföra besvär även i sakfrågan,

1973:786 av herr Jonasson m. fl. (c) vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om en översyn av kommunala renhållningslagen i syfte att överföra bestämmanderätten beträffande avfallshämtningens omfattning och organisation till kommunerna i enlighet med vad som anförts i motionen,

1973:928 av herr Leuchovius m. fl. (m) vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om en så skyndsam översyn av den kommunala renhållningslagen, i syfte att få den bättre anpassad till förhållandena i glesbygderna, att förslag härom kunde föreläggas årets höstriktsdag,

1973:1416 av herrar Nilsson i Tvärålund (c) och Jonasson (c) vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till sådan ändring i renhållnings- och hälsovårdslagstiftningen att i normalfallen tomtägare icke fick åläggas skyldighet att till utomstående renhållningsorgan överlämna sådant trädgårdsavfall som bestod av ris, kvistar och löv samt

1973:1421 av herr Norrby i Åkersberga m. fl. (fp) vari, såvitt nu var i fråga (punkten 2), föreslagits att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställde om en utvärdering av den kommunala renhållningslagens tillämpning och därav föranledda förslag.

Utskottet hemställde
att riksdagen lämnade
1. motionen 1973:50.

Onsdagen den
24 oktober 1973

*Den kommunala
renhållningslagen*

2. motionen 1973:786,
3. motionen 1973:928,
4. motionen 1973:1416 samt
5. motionen 1973:1421, yrkande 2,
utan åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar Hansson i Skegrie (c), Hedin (m), Jonasson (c), Larsson i Borrby (c), Berndtsson i Bokenäs (fp), Leuchovius (m) och Strömberg (fp) som ansett att utskottet bort hemställa.

att riksdagen i anledning av motionerna 1973:50, 1973:786, 1973:928, 1973:1416 samt 1973:1421, yrkande 2, hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om översyn av den kommunala renhållningslagstiftningen.

Herr LARSSON i Borrby (c):

Herr talman! Lagen om det kommunala renhållningsmonopolet, som riksdagen antog 1970, har visat sig ge anledning till mycket varierande tolkningar och tillämpningar. Under den korta tid som lagen har varit i funktion har det för många medborgare uppstått betydande svårigheter att förstå lagens utformning. Särskilt i glesbygdsmråden tycks tillämpningen i vissa fall ha tagit sig rent groteska uttryck. Där man tidigare har kunnat ta om hand och destruera och kompostera avfall på ett för hälsovårdsnämnden helt godtagbart sätt har de som tolkat lagen fått till stånd anordningar som innebär att man till dryga kostnader såväl för kommunen som för enskilda forslar avfallet mycket långa vägar, i värsta fall fram till en plats där det inte har ordnats med omhändertagande och destruktion. Det här gäller glesbygd, som jag sade, och inte glasbygd, som det står i utskottsbetänkandet, även om det kanske ibland handlar om glas.

Lagen har därför helt naturligt inte kunnat få önskvärd förankring hos medborgarna, och det här problemet tas upp i en lång rad motioner, som avstyrks av jordbruksutskottets socialdemokratiska majoritet i utskottets betänkande nr 30. I en trepartireservation med utskottets ordförande herr Hansson i Skegrie som första namn hemställs emellertid att riksdagen i anledning av motionerna skulle anhålla hos Kungl. Maj:t om översyn av lagen. En sådan översyn skulle leda till att man på basis av nu kända erfarenheter kunde korrigera felet och därmed eliminera risken för missförstånd och felaktig tillämpning. Jag är helt övertygad om att när lagen antogs skedde det i den andan att riksdagen förväntade sig ett generöst dispensförfarande och hoppades på en förnuftig handläggning.

Vid interpellationsdebatter i riksdagen vid ett par senare tillfällen har från departementets sida antytts att det borde finnas utrymme för ett generöst dispensförfarande. Då det emellertid inte tycks vara möjligt att tillämpa lagen på ett sådant sätt, så anser vi reseranter att de krav som vi rest är mycket aktuella och befogade. Jag skulle vilja säga att vad det gäller är i första hand att man finge till stånd ett dispensförfarande som gör det möjligt för enskild medborgare att anföra besvär i sakfrågan. Som jag redan sagt, behövs dessutom en allmän översyn, genom vilken det skulle bli möjligt att eliminera de skrivningar som ger anledning till så varierande tolkningar.

Onsdagen den
24 oktober 1973

*Den kommunala
renhållningslagen*

Med utgångspunkt i detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen av herr Hansson i Skegrie.

Herr LEUCHOVIUS (m):

Herr talman! Sällan eller kanske aldrig förr har väl en lag lyckats skapa så stora bekymmer för kommunalmännen och så mycken irritation, misstämning och olika besvärsmgångar bland allmänheten ute i glesbygden som den kommunala renhållningslagen, vilken lag som bekant antogs i slutspurten av 1970 års riksdag. Utredningen Ett renare samhälle, som propositionen 1970:157 byggde sina förslag på, hade dock inte föreslagit att den nya kommunala renhållningslagen skulle gälla för all bebyggelse, således även för glesbygdens fastigheter. Om jag minns rätt, hade inte heller någon remissinstans föreslagit detta. Det var först i propositionen som denna tanke fanns med och då på några få rader.

Det nya kommunala renhållningsmonopolet innebär, som alla känner till, att kommunen är skyldig att ta hand om allt hushållsavfall, och dit räknas bl. a. trädgårdsavfall och latrin. I normalhälsovårdsordningen 1971:761 har intagits bestämmelser, som förbjuder enskild att omhänderta avfall i den mån kommunen är skyldig att forsla bort avfallet antingen direkt enligt den kommunala renhållningslagens bestämmelser eller enligt föreskrift i den lokala hälsovårdsordningen. I enlighet med detta stadgas i 14 § normalhälsovårdsordningen att orenlighet och avfall som det enligt den kommunala renhållningslagen eller hälsovårdsordningen åligger kommunen att forsla bort ej får användas till gödsling, grävas ned, komposteras, brännas eller på annat sätt slutligt behandlas av fastighetsägaren.

Den tidigare normalhälsovårdsordningen gällde som regel bara i hälsovårdstätorter. Om nödvändigheten av att där lösa renhållningsproblemen, i stort på det sätt som sker i dag, råder det väl inga delade meningar, utan där är vi tydligen överens. Problemen är dock väsentligt annorlunda på landsbygden och ute i glesbygden. Kostnaderna blir betydande på grund av avstånden mellan fastigheterna och den sämre framkomligheten på vägarna, kostnader som jag förutsätter skall vara lika för alla fastigheter inom en kommun om hämtningsintervallerna är desamma. Vidare – och det är det väsentligaste -- har de människor som bor i glesbygden, lantbrukare, villaägare, pensionärer, inte samma behov av att bli av med det s. k. hushållsavfallet, som där oftast användes och nyttiggöres på platsen. Oftast finns det något husdjur eller fåglar som tar hand om överblivna matrester. Papper – det blir inte i sådana mängder som vi riksdagsmän begåvas med -- behövs för att tända i spisen eller vedpannan, latrin och avfall från slamavskiljarna behövs och användes fortfarande som ett mycket förnämligt gödselmedel. Det trädgårdsavfall som uppkommer när man klipper eller slår sin trädgård användes som djurföda, och för löv och diverse avfall är en väl lagd kompost det enda riktiga sättet för återvinning.

Men visst blir det även avfall av annat slag i landsbygdens hushåll i dag, fast kanske i betydligt mindre omfattning än i tätorterna, avfall i form av livsmedelsförpackningar av glas, plåt och plast, och i fråga om detta avfall borde någon form av uppsamling kunna ske, men här bör det finnas

Onsdagen den
24 oktober 1973

*Den kommunala
renhållningslagen*

enklare lösningar än de som föreslagits i den kommunala renhållningslagen. Jag har bl. a. i motionen 928 yrkat på ett system som används inom vårt område i Skaraborgs län, det s. k. Varasystemet. Man har satt upp containers ute på landsbygden, varigenom man ur miljövårdssynpunkt kanske löser problemen lika bra som med säcksystemet. Det råder i denna kommun inga delade meningar om sophämtningen. Dessutom gör kommuninvånarna på denna åtgärd en besparing på ca 1 miljon kronor årligen.

Utskottets majoritet hänvisar till de dispenser som redan finns och till att lagen varit i kraft alltför kort tid för att man skall gå med på motionärernas krav om en översyn i syfte att få bort de tokigheter som i varje fall enligt min uppfattning finns i denna lag.

Vid behandlingen av renhållningslagen skrev utskottet att de generella dispenserna endast var till för att ge kommunerna andrum för att anpassa sig till den nya lagen och att man förutsatte att sådan dispensgivning efter utgången av år 1972 skulle helt upphöra. Nu är vi snart i slutet av 1973, och ännu funderar många kommunalmän på hur man på ett ekonomiskt, praktiskt och vettigt sätt skall lösa landsbygdens avfallsproblem.

Jag har tidigare ställt en interpellation till jordbruksministern om enklare, likartade och mera generösa möjligheter för glesbygdens fastighetsägare att erhålla dispens. Svaret blev, i varje fall i slutet av den debatten, relativt positivt från jordbruksministerns sida, men några nya anvisningar har åtminstone enligt vad jag vet ännu inte kommit ut till våra kommuner och till allmänhetens kännedom.

Att landsbygdens folk uppfattar det kommunala renhållningsmonopolet som onödigt besvärligt och byråkratiskt kan väl till en del bero på att just dessa människor har förlorat service på många andra områden. Vi känner alla till hur utvecklingen har lett till att skolor och postkontor har stängts, affärer försvunnit, busslinjer lagts ned och att mjölktransportlinjer dragits in därför att de blivit olönsamma. Men samtidigt som denna utveckling pågår skapar man lagar som ålägger kommunerna skyldighet att hämta dessa människors sopor och hushållsavfall och förbjuder dem att själva förstöra detta. Det kan man bara inte förstå logiken i ute i glesbygderna.

Det kan även ifrågasättas om de stora centrala soptippar som nu skapas ur bl. a. miljösynpunkt är den riktiga och den bästa planeringen.

Problemet med den mycket splittrade avfallsåtervinningen på många områden i våra kommuner borde ur både råvaru- och miljösynpunkter snart få sin lösning.

Ja, herr talman, detta var endast några synpunkter på detta stora problem -- många gånger ett ganska besvärligt sådant.

Jag skulle liksom Einar Larsson kunna ge ytterligare exempel på tillämpningen av bestämmelserna, men jag skall avstå från detta och endast instämma i hans synpunkter, som jag i stort sett delar.

Reservanterna är inte ute efter att få lagen upphävd utan önskar endast få bort vissa alltför ingående och orimliga detaljregleringar på områden som jag tidigare berört. Vi vill ge kommunerna större möjligheter att själva inom vissa ramar lösa dispensärenden och även få klarare och generösare dispensmöjligheter för glesbygdsområdena. Vi

tycker inte att nuvarande lagbestämmelser är ändamålsenligt utformade för glesbygdsområden. Vi begär därför en utvärdering och en översyn av den kommunala renhållningslagstiftningen. Jag är något förvånad över att socialdemokrater och vpk-ledamöter inte kan ansluta sig till denna begäran – jag tror att de har stött på samma problem som vi har gjort ute i bygderna.

Herr talman! Jag ber till slut att få yrka bifall till reservationen av herr Hansson i Skegrie m. fl.

Herr HENMARK (fp):

Herr talman! Efter de anföranden som hållits av herrar Larsson i Borrby och Leuchovius skulle jag kanske kunna begränsa mig till att helt enkelt yrka bifall till reservationen. Jag vill dock begagna tillfället att ytterligare tala något om den motion som herr Larsson i Borrby och jag har väckt. Vår motion kom inte till efter något slags teoretiskt övervägande om lagens lämplighet eller giltighet utan med anledning av att många av de berörda hade reagerat inför den. Renhållningslagen har i sin nuvarande utformning vissa nackdelar. Jag tycker att den är väl anpassad för tätorterna. Hanteringen bör där ske på det sätt som lagen nu föreskriver. Att den på ett naturligt sätt kan tillämpas vid tätbebyggda områden innebär dock inte att den passar lika väl för landets mera glesbebyggda delar. Lagen har inte en sådan flexibilitet som man skulle önska. Vi har inte därför i vår motion önskat att lagen skulle upphävas eller att det skulle göras några stora ändringar i den, utan vi vill i stället skapa sådana förhållanden att lagen kan tillämpas på den bebyggelsestruktur som finns. Lagen har nämligen som den nu tillämpas många nackdelar.

Vi har i vår motion pekat på några förhållanden i dessa sammanhang. Vi har bl. a. försökt argumentera mot att lagen skulle vara avsedd att tillgodose hälsovårdssynpunkter som tidigare inte kunnat beaktas. Jag har kontaktat hälsovårdsmyndigheter om detta, och man har på det hållet menat att de förhållanden som tidigare rått ute i glesbygderna inte ur hälsovårdssynpunkt varit otillfredsställande.

Det har tidigare under debatten talats om att det ur miljövärdssynpunkt kan vara en nackdel att samla ihop avfallet på stora tippar, i synnerhet som många sådana kanske ännu inte har fått sådana möjligheter att ta emot avfall som man skulle kunna förvänta sig. Vi har också pekat på att kostnaderna för kommunerna i detta sammanhang blir ganska avsevärda. Ur den synpunkten är det att beklaga att utskottet har menat att man skulle vänta med att göra eventuella ruckningar i den här lagen tills man har prövat den en längre tid. Lagen föreskriver ju helt enkelt att fr. o. m. den 1 januari 1973 skall hela det här systemet vara utbyggt. Nu är det inte utbyggt – det har inte gått att göra det så snabbt – utan alltjämt finns det dispenser. Men har en kommun byggt ut hela sin renhållningsorganisation, köpt fordon och anställt personal, då är det naturligtvis ett ganska bekymmersamt problem om man sedan skall dra ner organisationen. Vår mening då vi skrev motionen var att man i detta läge, innan hela organisationen är utbyggd, med ledning av de erfarenheter man redan hade fått skulle kunna medge sådana dispenser att man

inte behövde bygga ut organisationen till en sådan vidd som den måste ha då man nödvändigtvis skall ta hand om allt avfall i en kommun.

Det är klart att renhållningen också innebär en kostnad för den enskilde fastighetsägaren. I de flesta fall är väl den kostnaden av sådan storleksordning att man inte behöver framhålla den som någon bestämmande faktor, men vi vet att det finns många som har relativt små inkomster. För våra pensionärer och andra låginkomsttagare som har det bekymmersamt kan också en kostnad som kanske belöper sig till 100, 200 eller 300 kronor om året vara en faktor att räkna med. Och det är många som inte förstår varför de skall behöva betala.

Den enskilde fastighetsägarens möjligheter att reagera då det gäller denna lag är mycket små. Om man vill ha dispens är det kommunen som skall begära den. Den enskilde har ingen möjlighet att själv begära dispens. Och om kommunen vägrar dispens har den enskilde ingen möjlighet att klaga i sak. Han kan anföra kommunalbesvär, men vi vet att sådana är begränsade till om det har befunnits att själva handläggningen har varit felaktig, att det har skett en direkt orättvisa eller någonting sådant. I sak kan man däremot inte anföra besvär, och detta har vi anmärkt på. Vi anser att den enskilde måste ha möjlighet att reagera och anföra besvär över ett beslut som för honom är olämpligt.

För många människor, framför allt de äldre, är det också förenat med svårigheter att klara de yttre villkor som gäller vid en sådan här sophämtning. Det står nämligen i bestämmelserna att de skall ha en lämplig plats för sitt sopkärl i anslutning till vägen. Av rent estetiska skäl har man kanske velat gömma undan soptunnan bakom huset, men nu skall den tydligen stå framme som ett sigill på fastigheten, så att den är lätt åtkomlig. Dessutom gäller att om fastigheten inte ligger vid vägen är man skyldig att exempelvis hålla en passage snöfri på vintrarna, så att soporna kan hämtas. Man skall över huvud taget bereda möjlighet för renhållningsorganisationen att komma fram. Det här är väl för vanliga, friska människor inte något bekymmer, men för dem som är gamla och orkeslösa och kanske sjuka innebär det en svårighet. Jag har träffat sådana som säger: "Jag orkar inte skotta snö. Jag kan inte klara av det här."

I pressen har det berättats om en kvinna som hade reagerat på det här; det är väl bekant för alla. Hon bodde en bit från landsvägen, och det fanns ingen väg upp till henne som man kunde köra bil på. Då bestämde renhållningsorganisationen att hennes sopkärl skulle stå ute vid landsvägen. Hon hade själv ingen möjlighet, sade hon, att transportera dit sitt avfall. Hon orkade inte bära det, och hon kunde inte skotta snö heller. Men sopkärllet fylldes ändå med avfall — av trafikanterna. Det enda som den här gamla kvinnan fick reda på var att hon måste betala räkningen.

Det är många sådana här frågor som har gått genom pressen. Jag förmodar att det är så i hela landet — det har i varje fall varit så i det län som jag är ifrån. Kommunen har haft bekymmer med detta. Jag tycker som sagt inte att det finns tillräcklig grundval i folkviljan för tillämpning av denna lag i dess helhet. Vi har i vår motion inte önskat upphäva den här lagen på något sätt; vi ville att den skulle göras tillämpbar och flexibel så att den inte väcker en negativ opinion utan att den kan tillämpas med

det mål som den hade, nämligen att förbättra vår renhållning, vår hälsovård, vår miljövård osv. Det är väl ändå lagens enda mening, fast tillämpningen liksom har gått i en annan riktning beträffande viss del av dess tillämpningsområde.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr MOSSBERGER (s):

Herr talman! I de förevarande motionerna, som ligger till grund för reservationen, upptas vissa spörsmål, som vi redan har hört, rörande utformningen och tillämpningen av lagstiftningen beträffande den kommunala renhållningen. Reservanterna framför vissa synpunkter på utformningen av en del detaljer i den här lagstiftningen. Bl. a. vill de ha generös dispensgivning och enhetlig praxis beträffande undantag från det kommunala renhållningsmonopolet. De kräver att enskilda erhåller besvärsmätt och att lagen blir bättre anpassad till förhållandena i glesbygderna. De vill ha ändring i renhållnings- och hälsovårdslagstiftningen så att tomtägare icke skall åläggas att till utomstående renhållningsorgan överlämna sådant trädgårdsavfall som föreskrivits i lagen.

Vi har, herr talman, från utskottsmajoritetens sida skrivit ganska positivt och redogjort för hur frågan ligger till, så vi hade egentligen hoppats att det inte skulle bli någon reservation i det här ärendet. I princip är vi väl i stort sett eniga – att det finns vissa saker som kanske inte är som de skulle vara. Enligt utskottsmajoritetens mening – och det hoppas jag också är reservanternas mening – fyller den nya renhållningslagen en viktig funktion när det gäller att komma till rätta med miljöförstöring och sanitära olägenheter.

Jag vill gärna hänvisa till ett interpellationssvar som jordbruksministern lämnade förra hösten, där han sade att möjligheterna att på ett praktiskt sätt lösa de problem som kan uppkomma vid lagtillämpningen får anses som goda. Den uppfattningen delar utskottsmajoriteten, och vi säger ju ytterligare att vi förutsätter "att de myndigheter och kommunala organ som har att ta befattning med hithörande ärenden tar vederbörlig hänsyn till kommuners och enskildas intressen och gör sådana avvägningar som kan vara betingade exempelvis av särskilda förhållanden i glesbygdsområden". Det uttalandet understryker vi med skärpa. Utskottsmajoriteten vill vidare anföra att dispens från renhållningsmonopolet kan beviljas av länsstyrelsen när särskilda skäl föreligger.

I vad gäller landet som helhet har ju naturvårdsverket att övervaka utvecklingen så att det blir en enhetlig praxis. Till ledning för detta arbete har ju kommunerna och länsstyrelserna av naturvårdsverket, i samråd med socialstyrelsen och Kommunförbundet, erhållit anvisningar. Dessa anvisningar ges fortlöpande, och nya kompletterande anvisningar är på gång, om de inte redan har kommit.

Vad gäller det kommunala renhållningsmonopolet, som särskilt påtalas i reservationen, kan ju som redan har antytts – en uppmjukning av detta ske i och med att kommunen antager normalhälsovårdsordning. Enligt 27 § normalhälsovårdsordningen kan hälsovårdsnämnd ge fastighetsägare dispens från förbud vad beträffar enskild hantering av

Onsdagen den
24 oktober 1973

*Den kommunala
renhållningslagen*

hushållsavfall. Sådan dispens får ges om det är motiverat av lokala förhållanden eller andra omständigheter, ifall det kan ske utan väsentlig olägenhet från sanitär synpunkt.

Frågan om den enskildes tale- och besvärsmått diskuterades ju redan vid riksdagsbehandlingen, när lagen antogs, utan att detta ledde till något särskilt uttalande från riksdagens sida. Båda kamrarna avvisade också vid riksdagsbehandlingen 1970 ett motionsyrkande härvidlag.

Det är klart att det i vissa fall av olika skäl kan vara nödvändigt med förbud mot slutlig behandling av trädgårdsavfall på en fastighet. Men som jag redan antytt kan hälsovårdsnämnd, i den mån normalhälsovårdsordning antagits, generellt ge dispens från förbudet, dvs. utan ansökan från fastighetsägaren. Skulle generell dispens inte gälla kan fastighetsägaren söka särskild sådan hos hälsovårdsnämnden.

Herr talman! Reservanterna anser att en översyn av de i motionerna berörda förhållandena rörande den kommunala renhållningslagen bör komma till stånd, och det är ju riktigt. Men när herr Larsson i Borrby säger att de socialdemokratiska ledamöterna har avstyrkt motionerna är det väl en sanning med modifikation i så måtto att vi inte har framställt något yrkande om avslag på motionerna, utan vi anser att de kan lämnas utan åtgärd med hänsyn till de bestämmelser som redan finns. Vi har i princip från utskottsmajoritetens sida inte mycket att invända mot att det görs undantag i glesbygder osv. Men den möjligheten kan ju tillgripas redan med nuvarande lag, om vederbörande ute i kommunerna själva tillämpar lagen på ett smidigt sätt och tar vederbörlig hänsyn till bl. a. den enskildes intressen och gör de avvägningar som kan vara betingade av de särskilda förhållandena. Då tycker vi inom utskottsmajoriteten att man skulle kunna avvakta litet längre tid för att se hur det hela utvecklar sig.

Jag kommer själv från en kommun som har en mindre tätort inom sitt eget område men ganska stor landsbygd i övrigt -- glesbygd kan vi säga -- och vi har inte haft några som helst problem i detta avseende, därför att vi har tillämpat lagen på ett förnuftigt sätt. Jag vet inte om ni som nu uppträder som reservanter här själva är kommunalmän och i era egna kommuner bara stirrar er blinda på lagen som sådan och inte utnyttjar de dispensmöjligheter som finns.

Vi anser som sagt att vi vill avvakta litet längre tid, innan det begärs ändring av den här lagen. Den har ju knappast varit i kraft två år ännu, och det är väl litet för kort tid att bygga ett förslag om ändring på. Jag är givetvis medveten om att det finns fall som kan diskuteras. Men jag är inte säker på att de fallen hade uppkommit om man begärt dispens. Om man hade gjort det, så tror jag att sådana fall mycket väl kunde ha ordnats upp.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LARSSON i Borrby (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Mossberger frågade om de uppfattningar som har kommit till uttryck i motionerna emanerar från motionärernas erfarenheter som kommunalmän. På det vill jag svara, att jag inte tror att

motionärernas bedömningar enbart grundar sig på deras egna personliga upplevelser i hemkommunerna. Tyvärr, herr Mossberger, har vi fått så starka reaktioner och hört så många bekymmer uttalas från så stor del av befolkningen att det inte går att nedvärdera hela detta problem till att bara vara en fråga om vissa kommuners sätt att tillämpa lagen.

Sedan sade herr Mossberger också att han hoppades att även reservanterna skulle välkomna denna lag, och jag är då angelägen att betona att denna lag enligt min uppfattning är både nödvändig och riktig samt att den bör innebära en välkommen service för människorna och bidra till en riktig utformning av vår miljö. Och det är just mot den bakgrunden som det finns anledning beklaga att lagen inte har fått den förankring hos medborgarna som den är värd, om man ser till dess anda och mening.

Det måste tydligen finnas en del felaktigheter, luckor eller formuleringar som gör det möjligt att tolka lagen på varierande sätt och som kan ge upphov till missförstånd. Och just därför att vi är positivt inställda till denna lag, som reglerar vår omgivning och vår miljö, är vi angelägna om att lagen inte skall vara behäftad med sådana felaktigheter som den tydligen är nu. Det är det som är anledningen till kravet på en översyn.

Herr LEUCHOVIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Mossberger var mycket hovsam i sitt inlägg. Han har kanske i sin hemkommun fått ungefär samma tankeställare som många andra har fått i sina kommuner. Inledningsvis erkände också herr Mossberger att det finns vissa saker i lagen som inte är som de skall vara -- och det är just vad vi har påpekat. Men varför inte då stödja reservanterna, när vi har framhållit detta? Det är verkligen en fråga som man kan ställa i detta sammanhang.

Sedan var det en glädjande nyhet att nya anvisningar är på väg. Jag hoppas att de kommer ganska snart, innan det blir för sent.

Vad sedan de mycket omtalade dispensmöjligheterna beträffar är det som alla vet inte särskilt lätt att få dispens, även om möjligheterna finns. Ärenden av detta slag skall gå genom kommunen, och om det kan lyckas är det som sagt ingen lätt sak att få dispens. De många besvärärenden som redan har avgjorts visar att det inte är så lätt för den enskilde att få sina synpunkter tillgodosedda. Det finns exempel på att en villaägare har begärt något så blygsamt som att två timmar under ett år få elda upp torra kvistar och ris i sin villaträdgård men att högsta instans har avslagit denna begäran.

Det är alltså inte så lätt att rucka på gällande lag i det fallet.

Herr HENMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Mossberger antydde att man kan tillämpa lagen på olika sätt, och det är ett av skälen till att det behövs en översyn. I ett fall som jag har mig bekant har man gjort allt för att få dispens, men det gick ändå inte. Reglerna tillämpas på en del håll mycket hårt och inskränkt och på andra håll kanske litet mera generöst. Jag tror att det är nödvändigt att få till stånd rättvisa på denna punkt. En större generositet tror jag skulle göra lagen betydligt mera effektiv än den är nu. Om en lag

efterföljs under motvilja och man har en känsla av att bestämmelserna inte har något berättigande, fyller den inte samma funktion som om alla anser att lagen är fullt berättigad och riktig. Jag tycker att vad herr Mossberger sade ger belägg för att det behövs en översyn.

Herr MOSSBERGER (s) kort genmäle:

Herr talman! Så småningom kommer det väl att göras en översyn av de här bestämmelserna — det vill jag inte förneka — men jag tror att man först skall utnyttja alla de möjligheter som finns till dispens osv. för att få ett ordentligt underlag för en ändring av lagen.

Jag beklagar givetvis om flertalet medborgare ute i kommunerna inte skulle ha någon tilltro till den här lagen; de flesta människor säger ju att de är miljövänliga osv., och då förmodar jag att de gärna vill att det skall finnas en lag på detta område.

Herr Leuchovius nämnde en fastighetsägare som inte fick elda sitt avfall i trädgården två timmar om året. Det måste vara exceptionella skäl i så fall som gjort att han fått nej. Han kanske rent av bor mitt inne i en stad, nästan vid torget eller liknande. Jag tror i alla fall inte att det kan hända någon som bor ute på landsbygden.

Jag begärde ordet när herr Henmark talade om att låginkomsttagarna och pensionärerna skulle drabbas av stora kostnader om de skall betala för hämtningen. Beträffande pensionärerna är det på det sättet att om de får betala hämtningsavgiften så skall den räknas in när de i underlaget för bostadstillägget anger de kostnader de har för sin bostad. På så sätt får då kommunen betala den.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr JONASSON (c):

Herr talman! I princip kan jag ansluta mig till de synpunkter som har framförts av herrar Larsson i Borrby, Leuchovius och Henmark, men jag vill ändå som motionär säga några ord.

Det är nödvändigt att samhället kommer till rätta med nedskräpningen. Det är en sak som vi väl ändå alla är överens om. Det var också ledstjärnan för oss som satt i kommittén för ett renare samhälle. Men om detta skall lyckas måste vi också skapa sådana bestämmelser att människor över lag får förstäelse för dessa frågor. De här problemen är av en sådan art att det är nödvändigt att den enskilda individen gör allt som går för att komma till rätta med dem. Har man då för stela bestämmelser och sådana bestämmelser som inte tillräckligt tar hänsyn till de lokala förhållandena, då får man inte människorna med sig och det är naturligt. Då når man ej heller det mål man syftar till.

Det är bra att tätorterna nu har regelbunden sophämtning, men det praktiska förfaringssättet vid sophantering har ställt till mycken förtret speciellt ute i glesbygderna. Proceduren i fråga om dispens är krånglig för individen och alltför få har sökt — och framför allt fått — dispens i sådana här fall. Många kommuner har haft en alldeles onödigt hög hämtningsfrekvens när det gäller avfall som det inte är nödvändigt att hämta så ofta. Man har kört långa sträckor varje vecka utan att hämta nästan någonting. Detta har kostat pengar alldeles i onödan.

Onsdagen den
24 oktober 1973*Den kommunala
renhållningslagen*

Större hänsyn måste tas till de lokala förhållandena, och kommunerna borde själva få bestämma i sådana här frågor, vilket herr Gustafsson i Säfte, herr Norrby i Gunnarskog och jag har yrkat i motionen 786.

I motion 1416 har herr Nilsson i Tvärålund och jag tagit upp det förhållandet att lagstiftningen öppnar en möjlighet att förbjuda bränning av trädgårdsavfall. Enligt avgöranden i regeringsrätten förstås med bränning allt slags förbränning, såväl uppgörande av bål utomhus som eldning i vanlig sluten eldstad inomhus. Ris, kvistar och löv får således inte brännas om kommunen utnyttjar den möjlighet som lagstiftningen ger, och den har utnyttjats bl. a. av Göteborg. Det måste ändå vara att gå för långt. Bränning kan utan olägenhet ske i en eldstad. När det gäller löv kan kompostering vara en lämplig utväg.

Om vi får en översyn av bestämmelserna måste man se till att kommunerna framför allt ser praktiskt på de här problemen och därmed skapar förståelse för dem hos människorna. Vi har anfört i reservationen att det är nödvändigt att vi får en utvärdering och en översyn. De här frågorna måste handläggas på ett praktiskt sätt, och det är nödvändigt att bestämmelserna snarast blir föremål för prövning.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till reservationen.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Hansson i Skegrie m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Larsson i Borrby begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 30 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Hansson i Skegrie m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Larsson i Borrby begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	148
Nej	—	140
Avstår	—	4

§ 20 Herr förste vice talmannen meddelade att herr Eriksson i Bäckmora enligt till kammaren inkommet läkarintyg var sjukskriven ytterligare t. o. m. den 18 november.

Herr Eriksson i Bäckmora beviljades erforderlig ledighet från riksdagsgöromålen.

Nr 119

Onsdagen den
24 oktober 1973

---

§ 21 Anmäldes och bordlades motionen nr 2013 av herr *Ernulf* i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 129 med förslag till lag om anställningsskydd, m. m.

§ 22 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor denna dag framstälts, nämligen av

Nr 271 Herr *Hernelius* (m) till herr justitieministern angående användningen av vid husrannsakan åtkommet material:

Anser justitieministern att i lagstiftning och enligt föreskrifter finns tillräckliga garantier för att vid husrannsakan – hos periodisk skrift eller eljest – åtkommet material icke kommer till användning utöver vad som åsyftats med husrannsakan i fråga?

Nr 272 Herr *Ahlmark* (fp) till herr justitieministern om översyn av reglerna för husrannsakan och beslag på tidningsredaktioner:

Vill statsrådet medverka till en översyn av reglerna för husrannsakan och beslag på tidningsredaktioner?

§ 22 Kammaren åtskildes kl. 13.23.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert